БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

№ 121 (11719)
1968 оной
майн 25,
суббото

сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

АБАН
ЖЭЛЫЕ—
БОЛЗОРҺОО
УРИД!

ЗАЛУУШУУЛАЙ ЭДЭБХИ

...эн тухай хөөрэхэ-
...н үбэл Худанай сов-
... залуушуул малай
...уудта хүдэлөө. Үбэ-
...гын шахардуу хүн-
...эр аргагүй ехэ ажал
...ха юм. Нуурай-Ара
... ахалагша хонишон
... Очировай даадаг
... дүүнэр Даша-Зэгбэ,
...Цдаповтан хүдэлөөд,
...лана гэлсүүлжэ бай-
... hэм. Хэнэй отарын
...арган ондо оруулаг-

дааб, түл олоор абтааб гэжэ hонирхоходо, нүхэр Очировай хүтэлдэг хонишодой бригада мүрысөөндэ илажа, совхоз соогоо түрүү гараа.

Дээдэ-Могсохондо «Залуушуулай бригада» гэгдэдэг газарта барандаа комсомолшууд хүдэлhэн байба. Тэдэнэр—Цыван Жамбалов, Бата-Доржо Гомбоцыренов, Ринчин Дашиев гэгшэд баhал ажалдаа шалгараа. Теэд залуушуул ганцашье хонин ажал дээрэ бэшэ, харин үхэр мал адуулгада туhалалсана. Залуу үетэнэй мал ажал дээрэ олоороо хүдэлжэ байбал, амжалта туйлагдаха ха юм. Тэдэнэр совхозойнгоо баялигые арьбадхалсана.

Ц-Д. ЧИМИТЦЫРЕНОВ.
Хэжэнгэ.

...АЯН УРГАСЫН ЭХИН

...ЫН АЙМАГ. «Искра»
...анизаторнууд мүнөө
...нтнер таряа ургуул-
...ээ 15300 центнеры-
...удалдаха гэжэ шии-
...и таряашад мүнөө
...и табижа байнхай.
...дэрнүүдтэ эртынгээ
...бэ. Колхозой меха-
...4010 гектарта шэ-
...
...үедэ И. Е. Мяснико-
...дэг тракторно-та-
...бригадын механиза-

торнууд шалгарhан байна. Энэ бригадын таряашад 1810 гектар газарта шэниисэ тарижа, колхозой механизаторнуудай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ илаад, хоёр дахин дамжуулгын улаан вымпелдэ, мүн мүнгэн шанда хүртэhэн байна.

Мүнөө колхозой бүхы тракторно-таряан ажалай бригадануудай механизаторнууд паар хахалжа эхилбэ. Тэдэнэр мүнөө хабар 2 мянган гектарта паар хахалха юм.

Т. ЗАРЬЯН.

...О. ЧЕРНИК КАРЛОВА-ВАРАДА ЕРЭБЭ

...айн 23. (ТАСС). Чехословакиин Коммунис партиин ...тарь А. Дубчек, ЧССР-эй правительствын түрүүлэгшэ ...й самолёдоор үсэгэлдэр Карлова-Варада ерээ. ...ствын мэдээсэhэнэй ёhоор, СССР-эй Министрнүүдэй ...эгшэ А. Н. Косыгинай аргалуулжа байhан санатори ...дром дээрэhээ ошоhон байна.

...КОММУНИС ПАРТИИН ЦК-гай ПЛЕНУМ

...айн 23. (ТАСС). Словакиин Коммунис партиин Цент-...й пленум Братеславада хүдэлжэ эхилээ. Мүнөөнэй ...ал тухай тоосоон, КПС-эй ажал-ябуулгын програм...ынэй зүбшэхэ зүйлдэ ороно. ...ствын мэдээсэhэнэй ёhоор, мүнөөнэй политическэ бай-...ловакиин Коммунис партиин ЦК-гай Президиумэй ...ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь В. Биляк элидхэл хэЭ.

...делегациин тусхай түлөөлэгшэ ...пресс-конференци хэбэ

...С). «Вьетнамай Де-
...еспубликада эсэргүү
..., бусад сэрэгэй
...олбооото Штадууд үгэ
...лаха ёhотой. Энээнэй
...лые hонирхуулдаг
...уд Парижда боложо
...өөрэлдөөнүүдэй үедэ
... байна» гээд Па-
... хөөрэлдөөндэ хабаа-
...делегациин түлөөлэг-
... США хоёрой түлөө-
...хи дүрбэдэхи тус-
... майн 22-то дүүрэ-
...лоhон пресс-конфе-
... үгэ хэлэhэн байгаа.
...й хөөрэлдөөнүүдhээ
...ань, тэрэнэй түлөө
...икан тала дааха бо-
...й делегациин түлөө-
...дэглээ.
...эб» тухай олоор хэ-
..., үнэндөө Холбооото
...етнамда ээрхэг тү-
..., Хойто Вьетнамда
...а дайн байлдаагаа
...гэй ба США-гай тү-
...ондо Парижда тус-
...удэй боложо байха
...резервистнүүдэй шэ-

нэ бүлэгүүдые сэрэгэй албанда татана, сэрэгэй гаргашануудые ехэ болгоно гээд ДРВ-гэй делегациин тусхай түлөөлэгшэ мэдүүлээ. «Эб найрамдалые эрмэлзэн хүсэжэ байhан» тухайгаа Вашингтоной хэр сэхээр мэдүүлдэг байhыень таанад, мүн дэлхэйн олониитэ ойлгожо шадаха болонот» гээд тэрэ журналистнуудта хандан хэлэhэн байна.

Тусхай хөөрэлдөөнүүдтэ хабаададаг делегацинуудые толгойлогшонорой хэлэhэн үгэнүүдые толилходо таарамжагүй гэжэ тоолодог американ талын дурадхалнууд тухай тогтоходоо, ДРВ-гэй делегациин толгойлогшо ингэжэ хэлээ. Энэ хадаа хөөрэлдөөнүүдэй хойноhоо анхаралтайгаар ажаглан хаража байhан дэлхэйн олониитын эрмэлзэлгэдэ тааралданагүй.

ДРВ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министерствын мэдүүлгэ пресс-конференци дээрэ тараагдаа. «Камбоджын хаанта правительствын түлөөлэгшын үгы байхада, Париждахи хөөрэлдөөнүүдэй үедэ Камбоджодо хамаатай асуудал табиха hэдэлгэ американ талын хэhэндэ эсэргүү» буруушаалга энэ мэдүүлгэ соонь хэгдэhэн байна.

...У ЭРДЭМТЭДЭЙ КОНФЕРЕНЦИ

...СС). Залуу эрдэмтэ-
...удай VI конференци
...нскэ наукануудай
...атриин институтда
...дээ. Москвагай, Ле-
...эн, Свердловскын,
...одуудай аспирант-
...шууд, залуу мэргэ-
...эй турша соо элид-
...айна. Үхибүүдэй үб-
...сүүлха ба аргалха

талаар өөhэдынгөө хэhэн шэнжэлэлгэнүүд тухай тэдэнэр хөөрэжэ үгэхэ.

Үг залгамжалгын асуудалнуудта, үбшэнэй эхилжэ байха үедэ элирүүлхэ арга олгодог шэнжэлэлгын эгээн нарин биохимическэ, физиологическа, бусад онол аргануудта тусгаар анхарал хандуулагдаха юм. Үбшэ тодорхойлго шэнэ онол аргануудта, тэдэниие бодото ажал дээрэ хэрэглэхэ арга боломжонуудта зорюулагдаhан тусхай заседани үнгэргэгдэхэ байна.

ҺААЛИШАД! ЗУНАЙ ҮЕДЭ ҮНЕЭН БҮРИҺӨӨ 1000 ЛИТР ҺҮ ҺААХЫН ТҮЛӨӨ МҮРЫСЭЭ!

Үүсхэл гаргаhан колхоздо

Һаалишан Б. ЦЫРЕТОРОВА.

Һаалишан Е. КОНДРАТЬЕВА.

Һаалишан Б. СОДНОМОВА.

Малшан Ф. БУТАКОВ.

УРАГШАА ДАБШАНА

Харганаагай hаалиин фермын улаан булан соо хүлгөөтэй. Һаалишад үнеэдээ hаажа дүүргээд, hүеэ тушаажархёод, бултадаа тэндэ суглараба. Хүн бүхэн халаадтай, резинэ сабхитай, пулаадаа дээшэнь hэхэнхэй, хүхюун.

Тиигэнгүй яахаб. Фермэнь апрель hарын дүнгөөр аймаг дотор дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ, партиин Улаан-Үдын райкомой, аймгүйсэдкомой дамжуулгын Улаан туг, нэгэдэхи мүнгэн шанда хүртөө бшуу. Энэ үдэшэлэн тэдэнэртэ шагнал барюулагдахаяа байгаа ха юм.

Кировэй нэрэмжэтэ колхозой Харганаагай фермын коллектив апрель hарада эршэмтэйгээр ажаллажа, үнеэн бүриhөө 222 килограмм hү hаажа шадаа. Тиигэжэ тэдэнэр үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриhөө мянган килограмм hү hааха гэhэн социалис уялгаяа болзорhоо урид, майн 9-дэ бэелүүлхэ арга олоhон.

Майн 13-най мэдээгээр энэ фермын малшад үбэлжэлгын эхинhээ хойшо үнеэн бүриhөө 1097 килограмм hү hаагаа. Колхозой нүгөөдэ—Доодо-Бухэнэй фермэ холо гээгдээгүй, үнеэн бүриhөө 904 килограмм hү hаажа, бүхы колхозоороо энэ үедэ үнеэн бүхэнhөө 1036 килограмм hү абаhан байха юм.

Артелиин эрхим hаалишад бүри ехэ амжалта туйлаа. Хорёод жэлдэ hаалишанаар ажаллажа ябаhан Пунсык Жамсаранова үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриhөө 1729 килограмм, Бутыд Содномова—1385, Бутыд Найданова—1250, Евдокия Кондратьева 1003 килограмм hү hааhан байна.

— Манай фермын hаалишад, малшад зундаа бүри ехэ hү hааха аргатай, hаахашье,—гэжэ фермые даагша Ольга Гармаева дамжуулгын Улаан туг абаха зуураа мэдүүлээ hэн.

Һүүлээрнь эндэхи hаалишад, малшад зунай дүрбэн hарада хэды шэнээн hү hааха байhанаа тодорхойлбо. Тиигээд нээмэл бэшэгээр республикын бүхы hаалишад, малшадта хандаха гэhэн hанамжа оробо.

Энээниие колхозой правлени, партком халуунаар дэмжэжэ, үглөөдэрынь артелиингээ бүхы hаалишад, мал адуулагшадые, эдэбхитэдые суглуулжа, энэ асуудалые бүхы талаhаань хаража үзөө.

— Энэ үбэлжэлгын урда тээ манай Харганаагай фермын коллектив үбэлэй 7 hарын туршада үнеэн бүриhөө мянган килограмм hү hааха гэhэн социалис уялга абаад, аймагайнгаа бүхы hаалишад, малшадые мүрысөөндэ уряа hэн,—гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Г. И. Тарнуев мэдүүлбэ.—Эдэнэрнай хэлэhэн үгэдөө хүрөө, абаhан уялгаяа сүм дүүргээ. Гансахан энэ фермэ бэшэ, харин бүхы колхозоороо hанаhандаа хүрөө гээшэбди. Тиигээд туйлаhанаа бататхажа, саашадаа улам оролдосотойгоор ажаллахын тула зунай дүрбэн hарада бүхы колхозоороо үнеэн бүриhөө мянган килограмм hү hааха зорилго табигдаа.

Колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй иимэ зорилго хараалhаниинь үндэhэ баримтатай. Нёдондо зунайхитайнь жэшээд үзэхэдэ, энэ жэл үнеэн бүриhөө зуугаад килограмм hү ехээр hааха болоно. Үнгэрэгшэ зунай 4 hарада тус колхозой үнеэн бүриhөө 905 килограмм hүн абтаа hэн: июнь hарада 263, июльдэ—246, августда 237 килограмм hүн hаагдаhан байбал, тэрэнь сентябрь hарада 164 килограммдаа орошоhон юм.

Байгша ондо зунай бэлшээриин түрүүшын июнь hарада нёдондонойхиhоо дутуугүй hаагаад, хойшонхи hарануудтань hааляа доошонь оруулангүй байбал, зорилгондоо хүрэхэ байна. Энээн тухайгаа булта hайса зүбшэбэ.

Нёдондо зунай бэлшээриин үедэ үнеэдтэ нэмэлтэ тэжээл, таряа талханай зүйл орой үгтөөгүй hэн. Мүнөө жэл июнь hарада, мүн августын хахадhаа үнеэдтэ таряа талханай зүйл, сентябрь hарада нэмэлтэ ногоон тэжээл, «куузику» үгэхэ гэжэ хэлсэбэ. Тиихын тула нэмэлтэ ногоон тэжээлдэ зорюулжа зелёнко түсэбhөө гадуур тариха болоо.

Колхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд мал адуулагшад, hаалишадтаяа зунай бэлшээри зүбөөр хэрэглэхэ, hүнэй өөрын үнэ сэн хямдаруулха тушаа зүбшэhэн байха юм.

— Май hара хүйтэн байжа, ногоон хүсэд hайнаар ургаагүй,—гээд колхозой зоотехник Борис Хандажапов hанамжаяа хэлэбэ.—Тиимэhээ зуhаландаа нүүхэеэ ехээр яараhанай хэрэггүй. Мүнөө hүеэ доошонь оруулбал, дахин өөдэлүүлхын тула нилээд саг алдагдаха байна. Тиимэhээ май hарын hүүлдэтэр үнеэдтээ гидролизно аргаар буйлуулhан hолоомо, таряа талханай зүйл, бардаа гэхэ мэтые эдюулхэ хэрэгтэй.

Зоотехнигэй хэлээшые булта зүб дээрэ тоолоод, май hарада hааляа нэмээхын тула бүхы хэмжээнүүд абтаха байна. Энэ үедэ колхозой луговодууд үнеэдэй зуhаха Дунда-Бэеын бэлшээриие уhалжа захалаа. Бүхыдөө эндэ 400 гаран гектар бэлшээри уhалуулагдахаар хараалагдаба.

Июниин эхеэр hаалиин мал зуhаландаа нүүлгэгдэжэ, үдэр hүнигүй бэлшээгдэхэ. Тиихэдээ Харганаагай фермын 170 гаран үнеэдые хоёр бүлэг болгожо адуулха юм. Мүнөөшье үнеэд хоёр ондоо адуулагдажа захалаа.

Колхозой фермэнүүдтэ үнеэд үбэл зунгүй үдэртөө гурба дахин hаагдана. Зундаа үдын hаалгые бэлшээри дээрэнь үнгэргэдэг заншалтай.

— Бидэнэр үнеэдые үдэртэ гурба дахин hаахада hайн гэжэ мэдэхэ болонхойбди,—гээд Харганаагай фермын түрүү hаалишан Пунсык Жамсаранова хөөрэбэ. — Заримдаа хоёр удаа hаахада hүн эрид доошолдог. Һая тугаллаhан үнеэдые сүүдхэдэ 4 hаадагбди.

Зүб лэ даа. Харганаагай hаалишад үнеэдээ зохидоор эдеэлүүлхэ, бэлшээхынгээ хажуугаар hайнаар hаажа шададаг.

— Доодо-Бухэнэй фермын үнеэд зундаа Бухэн голой уhые үдэртөө зургаа дахин тамаржа гарадаг,—гээд тэндэхи мал адуулагша Филипп Бутаков анхарба. — Юрэдөө зунай сагта hаалиингаа мал уhанай саада тээ байлгаад, hаалишад тиишэ гаража hаадаг байбалнь зохид бэлэй.

Мал адуулагша тон шухала асуудал табяа. Энэ гүүртын малай бэлшээри уhанай саада тээ юм. Тиимэhээ үглөөгүүр үнеэдээ уhанай саада тээ гаргажа бэлшээгээд, үдэрынь hаахын тула баhал хоёр тээшэнь намнадаг байшоо. Энэ дутагдалаа усадхаха, даб дээрэ үдын hаалгые бэлшээридэнь үнгэргэхэ гэжэ хэлсээ.

Фермэдэ олон жэлдэ хүдэлhэн, hү ехээр hааhан hаалишад, мал адуулагшад али бүхы аргаар урмашуулагдана. Олон жэлдэ hаалишанаар ажаллагшадта мүнгэ нэмэжэ түлэгдэнэ. Мүн түсэбhөө гадуур hү hаагшадта нэмэлтэ түлөөhэн үгтэнэ. Жэлэй эсэстэ зарим hаалишад 300—400 түхэриг тиимэ түлөөhэндэ хүртэнэ.

Зунай hарануудта ехэ hү hааха гэhэн уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэhэн hаалишадта, фермэдэ шан барюулха гурим колхозой правлени, партком тодорхойлоо. Һарын дүнгөөр түрүүлжэ гараhан hаалишанда 25 түхэригэй, 2-дохи hуури эзэлhэндэ—15 түхэригэй, 3-дахида—10 түхэригэй сэнтэй бэлэг үгэхөөр хараалагдаа. Зунай дүрбэ hарын дүнгөөр эрхимлэжэ гараhан hаалишанда ВДНХ ошохо гү, али курортдо амарха путевко барюулха; 2-дохи hуури эзэлэгшэдэ—70—80 түхэригэй, 3-дахида —50—60 түхэригэй сэнтэй бэлэг үгэхөөр тогтообо. Тэрэшэлэн мүрысөөндэ илажа, үнеэн бүриhөө мянган килограммhаа дээшэ hү hааhан фермэдэ радиоприемник барюулха гэжэ шиидхээ.

Зунай дүрбэн hарада үнеэн бүриhөө мянган килограмм hү hаажа шадабал, энэ колхоз жэлэйнгээ түсэб, уялгаяа хэр дүүргэхэ болоноб?

Нэгэдэхеэр, энэ уялгаяа дүүргэжэ шадабал, hү hааляа нёдондо зунайхиhаа 30 процент дээшэлүүлхэ болоно. Энээнэй ашаар гүрэндэ hү худалдаха жэлэйнгээ түсэб октябриин эхеэр дүүргэхэ арга олохо байна.

Хоёрдохёор, колхозой hаалишад бүхыдөө энэ жэл үнеэн бүриhөө 1750 килограмм hү hааха түсэбтэй. Энэ түсэбөө октябрь hара гаратар бэелүүлхэ ушартай. Тиигэжэ жэлэй дүүрэтэр хараалhан түсэбөө, абаhан уялгаяа холо үлүүлхэ, жэлэй эсэстэ үнеэн бүриhөө хоёр мянган килограммhаа дээшэ hү абаха болоно бшуу.

Кировэй нэрэмжэтэ колхозой hаалишад, мал адуулагшад республикынгаа малшадай урда абаhан уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлхэнь лабтай.

Б. ГЫЛЫКОВ,
манай тусхай корр.

Зунай дүрбэн hарада үнеэн бүриhөө мянган килограмм hү hааха гэhэн уряа бэшэгтэ Харганаагай фермын түрүү hаалишадай нэгэн Надежда Базарова гараа табижа байна. Хажуудань (зүүн гарhаа) Кировэй нэрэмжэтэ колхозой суута hаалишан П. Жамсаранова, hаалиин фермэнүүдые даагшад О. Гармаева, Д. Бальчинова.

А. НАГАСЛАЕВАЙ фотонууд.

...ОРДОМО
...ОХЁО

...илиппович хүшэрхэн
...бо гэжэ оройдоошье
...ба. Ушарынь хадаа
...управлениин агроном
... Сотниковтой hаяхан
...он гараа.
... хабар хэды шэнээн
...ста тарихатнайб,—
... таригшадай звеное
...роном hураба.
... гектар!
...най хаанаб?
...нгууд соо ургуулжа
...
...илиппович сугтаа хү-
...ээ оролдожо ургуул-
...а харуулна...
...арник соотнай хэды
...а гээшэ ааб. Тухайл-
...т? Бүхы табан гек-
...эхэ байна гү?
... тиигэжэ асуухада
...шнович:
... мэдэбэ даа, тооло-
...и, — гэжэрхибэ. —
...энишье hонирхоогүй.
... ноёд тэды эды гек-
...рихат гэжэ түсэолэ-
...ндоо хөөрэлдөө га-
...
...н агроном рассады-
..., тарилга хэгдэхэ бү-

ХЭНИИНЬ ХЭНДЭЭ НАЙДААБ?

Түнхэнэй аймагай «Маяк» колхоздо овощ тарилгада хангалтагүйгөөр бэлдэнэ.

хы участогтань багадаха гэжэ тухайлаад, звеное даагшатай ингэжэ хөөрэлдэhэн байба. Харин Василий Филиппович урдань таряан ажалда наhаараа ябаад, мүнөө жэлдэ огородой эдеэ тарижа ургуулха гэжэ даалгагдаhан хадаа, хэды шэнээн рассада ургуулха тухай мэдэхэгүй байшоо. Агрономойл хэлэхэдэ, тэрэ алдуугаа ойлгожо абаба ха юм.

Нэгэ гектар газарта нормын ёhоор 20500 ургамал hуулгагдаха ёhотой. Нүхэр Стрелковой звено рассада соогоо бүхыдөө 40 мянган ургамал таряа. Теэд энэнь ямар болоноб? Василий Филипповичэй: «ехэ рассада тарижархёоб» гээд hанаhаниинь, тэрэнь оройдоол хоёршье гектарта тарилга хэжэ хүрэхэгүй байшаба. Зүгөөр звенодонь хамта 5 гектарта капуста таригдаха. Мүнөө рассада hуулгагдаагүй байhан хойноо бүхы газартань хаанаhаа рассада асарагдажа таригдахаб? Хүндэхэн байдал гээшэ ааб даа. Энэмнай мүнөө болоод байхада, гансахан овощ таригшадай бэшэ, мүн колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй харюусахаар хэрэг болонхой. Хэрбээ энэ звенодо табан гектар газарта капуста таригдахаар даалгагдаа юм hаань, хамта 75 рамада рассада бэлэдхэгдэхэ, нэгэндэнь 500 ургамал hуулгагдаха ёhотой байгаа. Тиигэбэлынь лэ нүхэр Стрелковой звено тарилгаар түсэбөө дүүргэхэ байгаа бшуу. Һүүлэй hүүлдэ иимэ шахардуу байдалда ороод байхадаа:

— Ээ-э даа, яагаа гээшэбиб. Энээн тухай нэгэ бага урид мэдэхэмни яагааб,—гээд звеное даагша hанаагаа алдана.—Манай колхозой эрдэмтэ-агрономууд намда харюусалгата уялга даалгажархёод, юундэ заажа, хэлэжэ үгөөгүйб!

Василий Филиппович зүб лэ хэлэнэ. Колхозойнь правлени шэнэ хүндэ овощ тариха хүдэлмэри даалгажархёод, яахадаа звенодонь ерээгүй юм. Түрүүлэгшэнь нүхэр С. Л. Полхонов агроном юм байна. Ажахыда главна агроном гэжэ бии. Овощ ехээр таригдахаяа байхада, тэдэнэр юундэ hанаа амархан байдаг гээшэб! Мүнөөмнай овощ тарихаар саг болоо. Теэд хамаг харюусалгата ажалай газаа ороод байхада, урэгүй хөөрэлдөөн гаража байна ха юм. Хэниинь хэндээ найдааб? Урдань овощ тарилгада хүдэлжэ үзөөгүй нүхэр Стрелков оройдоол арбан табан рама соо рассада hуулгажархёод, тэрээгээрээ табан гектарта капуста тарихамни гэжэ hанаа амархан hуугаа. Нүгөө талаараа колхозой мэргэжэлтэдэй тарилгадаа хүсэд бэлэдхээгүй звенодоо найдаад, мүнөө хүрэтэр ямаршье хэмжээ абаагүйнь гайхалтай.

Теэд мүнөө болоод байхада, тус колхозой нүхэр Стрелковой даадаг звеногойхид табан гектарай орондо, нэгэ хахад гектар капуста тариха болобо ха юм. Ондоо арга үгы, тарижа ургуулhан рассада байхагүй. Нүхэр Стрелков хүндэхэн байдалда ороходоо, управлениин агрономhоо ингэжэ асууна:

— Рассада тариха сагнай ороойтоо. Юу хэхэ хэрэг гараа гээшэб?

— Хооhон үлөөшэ газартаа ондоо ургамал тариха болоолта даа. Яахабши! Иимэ ушар дайралдаhан хойно газараа бага болоо гэжэ бү шамарлагты. Оролдоо hаатнай баян ургаса абтаха байха,—гээд агроном зүбшэбэ.

Василий Филиппович энэ жэлдэ гектар бүриhөө 300 центнерhээ бага бэшэ капуста хуряаха гэhэн уялгатай байгаа. Магад энэнь дүүргэгдэхэшье бэзэ. Дүүргэгдээшье hаа, үсөөн гектар дээрэhээ ургаса абтаха ха юм. Звеногойхид хараалhанайнгаа хахадшье хубиие ургуулжа абахагүй. Энээн тушаа гансал колхозой болон Хужаргын отделениин хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд тон түрүүн зэмэлэгдэхэ болоно. Иигээд байхадаа тэдэнэр урданайнгаа алдууе дабтана бэшэ аал! Иимэрхүү дутуу дунданууд жэл бүри үзэгдэдэг гэлсэнэ.

Мүн ондоошье юумэ овощ таригшадай hанаае зобооно. Таригдаhан рассадань элдэб хорхой шумуулда гэмтээгдэхээ hанана. Тэрэниие үгы хэхэ тухай овощ таригшадтай хөөрэлдэхэдэ, хайшан гээд ургамал гэмтээдэг хорхой шумуул үгы хэдэг аргануud тэдээндэ ойлгуулагдаагүй. Овощой баян ургаса ургуулха гээшэмнай гансахан түсэбhөө бэшэ, харин тэрээндэ яажа бэлдэhэнhээ, хүнэй оролдоhонhоо.

Д. ЯНДАНОВ.
Т. ГАРМАЕВ.

ХҮНЭГӨӨР САЛГИДАМА ҺҮН

Һаалишадай ажалые шэртэн адаглажа байхада, hанаанда олон юумэ бодогдодог. Нэгэшье үдэр тэдэнэр ажалаа орхижорхёод байдаггүй, ямаршье сагта хүдэлжэл мэдэдэг хүнүүд ха юм.

Зунай бэлшээриин хаhа орожо байна. Тала дайда хүхэ ногоон хүнжэлөөр хушагдажа захалаа. Энэ үедэ hаалишад баhал өөhэдынгөө ажал тухай бододог. Зундаа ехэ hү hааха шухала. Энэ жэлдэ сагаан эдеэгээ салгидуулхын түлөө ямар фермынхид мүрысөөндэ оролсогшо ааб? Һаяхан Бургаастайн hаалишад өөр хоорондоо ингэжэ хөөрэлдэжэ байhан юм.

Тиигээд... hаяхан газетын хуудаhанда Улаан-Үдын аймагай Харганаагай hаалишад, Эрхирэгэй совхозой hаалишад тухай бэшэгдэhэн статьянуудые харажархибад.

— Зунай хаhада үнеэн бүриhөө мянган килограмм hү hаахын түлөө мүрысөөмнай эхилбэл даа,—гээд hаалишадай нэгэн хөөрэнэ.

Тиигэhээр байтар үдэшын hаалган болобо. Фермын олон үнеэдэй дундаhаа хоёр хүнэгөөр салгидама hү бариhан гушаад наhанай эхэнэр ябажа харагдаба. Тоо бүридхэгшэ hүень тушаажа абахадаа, энэ эхэнэрэй хоног соо хэды hү hааhаниинь тухайлаад:

— 136 килограмм,—гэжэрхибэ.

Үнеэн бүридэ хахад пүүдhээ үлүү hүн hаагдана. Нина Цыденжаповагай ингэжэ хүдэлжэ байхада, отделениин зоотехник Ю. Д. Цоктоев:

— Улаан тугта фермымнай түрүү hаалишан энэл даа,—гээд тэрэниие магтана. Нина Цыденжапова энэ жэлдэ 31 500 килограмм hү hааха түсэбтэй. Теэд хэhэн хүдэлмэриинь харахада, тэрэ дүрбэн hара соо хахад жэлэйнгээ түсэбые дүүргээ.

Энэ hаалишан жэлэйнгээ түсэбые августын нэгэн болотор дүүргэхэ хүсэлтэй. Иимэл hаалишад мүрысөөндэ илажа ябана. Мүн Цырма Базарова гансахан апрель соо үнеэн бүриhөө 310 килограмм hү hааhан байна.

Сэлэнгын аймагай Химиин совхозой Бургаастайн фермын ажалые бүхыдэнь согсолходо, жэлэй эхинhээ хойшо үнеэн бүриhөө 824 килограмм hүн hаагдаа. Үбэлэй хүйтэндэ, хабарай хохи сагта иимэ hү hаагдаhан хойно зунай дүрбэн hарада үнеэн бүриhөө мянган литр hү заабол hаагдаха ёhотой! Республика дотороо Эрхирэгэй болон Харганаагай hаалишадай үүсхэл гаргаад байхада, бургаастайнхид арга боломжонуудаа тооложо үзөөд, баhал тэдээндэ булигдахагүй гэжэ шиидэбэ. Мүнөө фермэдэ хоногтоо мянга гаран килограмм hүн hаагдана. Үнеэн бүридэ гаргахада, энэнь хахад пүүдhээ үлүү болоно.

С. ШАРАПОВ.

ШАЖАН МҮРГЭЛЭЙ ХАРХИС УДХЫЕ ЭЛИШЭЛХ…

Үзэл сурталай ажал хүдэлмэри нарижуулха, ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ манай Коммунис парти саг үргэлжэ гол анхаралаа хандуулжа, аша туһатай хэмжээнүүдые абажа, арад зоной дунда нэбтэрүүлжэ байдаг. Энэ шухала асуудалаар КПСС-эй XXIII съезд шиидхэхы зорилгонуудые абаһан, мүн һаяшаг болоһон КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумшье (1968 он) анхаралаа онсо хандуулһан байна.

Гэхэтэй хамта шажан мүргэлэй хархис удхые элишэлэн ойлгуулга хадаа мүнөө үеын шухала зорилго болоно. Ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхын тула бидэ шажан мүргэлэй номнолые элишэлэн буруушааха ёһотойбди. Тиигэхын тула дэн лэ сэхээр, ёһо бусаар тэмсэхэ бэшэ, харин совет арадай ажахын, соёл культурын хүгжэлтэ дэбжэлтые, мүн мүнөө үеын гэр бүлын һуудал байдалые баримта болгон харуулха хэрэгтэй. Шажан мүргэлтэй тэмсэхын тула коммунис байгуулалтын асари ехэ туйлалтые, имагтал шэнэ түхэлэй эрхэ байдалай гол үндэһэн удхые тайлбарилан ойлгуулха тухайда В. И. Ленин хэлэһэн юм.

Тиихэдэ энэ талаар манай республика дотор ямар байдал үзэгдэнэб? Церковиин байдал ямар шэглэлтэйгээр хүгжэнэб?

Шажан мүргэлэй нүлөөн мүнөө мэдэхээр һуларжа, саашанхи харгы замынь яахын аргагүй уйтаржа байна. Совет засагай 50 жэлэй туршада манай орон дотор туйлай ехэ хубилалта боложо, ажалша зон коммунис байгуулалтын нангин хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байна. Гадна яһала урагшатайгаар һалбаран хүгжэжэ байһан эрдэм наукын, соёл культурын асари ехэ туйлалтанууд шажан мүргэлые үндэһэгүй болгоно бшуу. Хэлэшэгүй ехэ хубилалта туйлалтануудые һүзэгшэ хүнүүд нюдөөрөө харахадаа гайхаха, омогорхохоһоо гадна, ошон ябатараа һүзэглэхөө болино гээшэ. Зүгөөр шажан мүргэл хадаа һүзэгшэ хүнүүдэй бодото ажабайдалда мүнөө шиидхэхы үүргэ бэелүүлнэгүй. Жэшээнь, Улаан-Үдын Вознесениин церковьтэ, мүн Иволгын дасанда ошожо мүргэдэг хүнүүдтэй хөөрэлдэхэдэ, һүзэгшэдэй олонхин шажанай номнол, мүргэлэй ёһо гурим ойлгодоггүйбди гэжэ мэдүүлхэ юм. Теэд юундэ церковьтэ, дасанда ошожо мүргэнэб? Үни хада удха шанараа гээһэн ёһо заншалаа орхёогүй хүнүүдэй олонхинь шажан мүргэлэй ёһо гурим бэелүүлхые оролдоно гээшэ. Энээн дээрэһээ хараад үзэхэдэ, һүзэгшэ хүнүүд «бурханай орондо» мордоходоо жаргажа һуухые найданагүй, харин амиды мэндэ ябаһан сагтаа хүнүүдһээ дутангүй, ажабайдалаа мүнөө үеын эрилтэдэ тааралдуулан һуухаяа эрмэлзэнэ ха юм. Тинмэһээ бурханай хайра туһада түшэглэнэгүй, харин нэн түрүүн өөрынгөө ухаан мэдэрэлдэ ба бэлиг шадабарида, эрдэм наукын ба техникын туйлалтада түшэглэн ажабайдалаа зохёоно.

Хоёрдохи хубинь юуб гэхэдэ, ехэнхидээ мүнөө наһатай хүнүүд шажан мүргэлтэй нүхэсэнэ. Түнхэнэй аймагта хэгдэһэн социологическа шэнжэлэл хараад үзэхэдэ, һүзэгшэ хүнүүдэй олонхин Агуу ехэ Октябриин социалис революциин урда тээ түрэһэн намтартай. Тус аймагай һүзэгшэ хүнүүдэй мэдэхээр үсөөржэ, мүн шажанай бүлэгүүдэй һалан задаржа байһанине церковиин, дасангай түлөөлэгшэдшье мүнөө мэдэрнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ үхибүүдтэ хэрээһэ зүүлгэхэ ябадал, шажанай гурнмаар гэрлэлгэ, мүн шажан мүргэлэй бусадшье зүйлнүүд мэдэхээр үсөөрөө.

Шажан мүргэлэй һаласагүй байдал ямар шалтагаантайб? Хэнэйшье мэдэхээр, мүнөө шажанай нүлөөн улам һуларжа, хараа шэглэлынь үндэһэгүй боложо байна бшуу. Гэбэшье уласхоорондын байдалай муудахада, дэлхэйн али нэгэ зүгтэ дайн байлдаанай шангархада шажан мүргэлэй «урасхал үерлэдэг», аали намдуу байдалай үедэ шажанай үер номгордог байна. Ойлгууламжын хүдэлмэри үнгэргэхэдөө, мүн баһа энэ талыень хаража үзэхэ хэрэгтэй.

Хоёрдохёор, буржуазна оронуудай шажан мүргэлэй түлөөлэгшэд ажал ябуулгаяа улам шангадхаад, манай орон доторхи церковьнүүдые элдэбын аргаар хэрэглэхые оролдодог.

Гадна зарим хүнүүд гэр байрын болон һуудал байдалай талаар түгэс түбхинөөгүй ябаха ушартай байдаг. Эгээл энэ үедэ шажанай түлөөлэгшэд хайра туһаяа зууршалхые, түбхинөөгүй заримашуулые үгэ хүүртээ оруулхые оролдодог. Энээнһээ ямар тобшолол хэлтэйб гэхэдэ, лектор-атеистнүүд, ажахын ба партийна хүтэлбэрилэгшэд уйдхар гашуудалда дайруулһан, мүн хүшэр бэрхэ байдалда ороһон хүнүүдтэ илангаяа анхаралтайгаар хандаха болоно. Гоё һайхан үгэнүүдые хэлэһэнэй дэмы гэжэ һанаштай. Нэн түрүүн ажал хүдэлмэриин дадалтай болгуулха, ниитын ажалда хабаадуулха шухала. Эбтэй эетэй хүдэлмэришэн коллектив соо ябахадаа хүн бүхэн эдэбхи үүсхэлтэй, омог хүхюу болодог бшуу.

Үе сагай ошохо тума шажан мүргэл өөрөө һалан задарха, бурханда мүргэдэг үбгэд, хүгшэд наһа бараха, шажан мүргэл һэегүй мартагдаха гэжэ зарим һанадаг. Энэ тон буруу, ямаршье үндэһэ баримтагүй гээшэ. Тиихэдэ һүзэглэхэ ябадал хүн бүхэнэй өөрынь хэрэг юм гэжэ бодомжолдог хүнүүд баһа бии. Өөрынгөө һанамжа баталхын тула СССР-эй Конституциин статьянуудые дурдадаг. Энэ баһа буруу.

Совет гүрэн болон Коммунис парти совет хүнүүдэй хуби заяан, һуудал байдал тухай һанаагаа зобоно, оролдоно.

Хүн бүхэнние шажан мүргэлэй нүлөөндэ оруулхагүйн, байгаалиин, дэлхэйн обществын, ажабайдалай жама ёһонуудые тон зүбөөр, имагтал марксизм-ленинизмын үзэл бодолой ёһо гуримаар тайлбарилжа ойлгуулхые манай Коммунис парти оролдоно бшуу. Шажан мүргэл ошон ябатараа һалан задарха, һүзэг хадаа ямаршье һаад тойбо татахагүй гэжэ һанадагһаань боложо республикымнай зарим партийна, профсоюзна организацинууд, мүн соёл культурын эмхи зургаанууд атеистическэ хүдэлмэреэ һуладуулхаа һанана.

Шажан мүргэлэй хархис удхые элишэлһэн лекцинүүд Буряадаймнай зарим аймагуудта үсөөнөөр уншагдана. Гадна энээндэ хабаатай үдэшэнүүд, выставкэнүүд хаа ганса үнгэргэгдэнэ. Жэшээнь, Бэшүүрэй аймагта 36, Загарайда — 30 лекци, Прибайкалиин, Хориин аймагуудта (1967 оной 1-дэхи кварталай байдалаар), мүн Улаан-Үдын Железнодорожно райондо бүришье үсөөнөөр уншагдаһан. 1966 ондо манай республика дотор атеистическэ темэдэ бүхы дээрээ 2420 лекци уншагдаа гэхэ гү, али нэгэ һуурин нютагта жэлэй туршада оройдоо 2—3 лекци уншагдаһан болоно бшуу.

«Знание» бүлгэм, партийна организацинууд нимэрхүү байдал хараадаа абажа, дутуу дундануудаа заатагүй усадхаха зэргэтэй. Тиихэдэ нютагай Соведүүд зайгуул ламанарай, мүн шажан мүргэлтэй нүхэсэдэг хүнүүдэй ажал ябуулгые наринаар хаража байха болоно. Нютагай Соведүүдэй һулаар, хайхарамжагүйгөөр хүдэлһэнһөө боложо, Хэжэнгын аймагай һүзэгшэ хүнүүд субарга бодхооһон байна. Тон нимэрхүү байдал Захааминай, Яруунын, мүн бусадшье аймагуудта үзэгдэнэ. Атеистическэ хүдэлмэриин үшөө нэгэ дутагдал юуб гэхэдэ, һүзэгшэ гэр бүлынхид олонхи ушарта нарай үхибүүдтээ хэрээһэ зүүлгэжэ, шажанай гуримаар хүбүүд, басагадаа гэрлүүлнэ. Гадна ламанарай заабари зүбшэлөөр зарим нютагуудта хүдөөлэлгэн эмхидхэгдэнэ.

Улаан-Үдын Вознесениин церковьтэ ганса 1966 ондо 300-һаа олон үхибүүдтэ хэрээһэ зүүлгэгдэһэн, церковиин гуримаар 850 дахин хүдөөлэлгэ эмхидхэгдэһэн юм. Городой һүзэгшэ хүнүүдэй ажабайдалда церковь хадаа бага бэшэ үүргэ бэелүүлнэ. Энэ юун дээрэһээ элирнэб гэхэдэ, һүзэгшэ зоной Вознесениин церковьтэ оруулһан олзо 1966 ондо 66,4 мянган түхэриг, Иволгын дасанда — 14,2 мянган түхэриг болоһон байна.

Энэ олзонь 1960 онойхидо орходоо һураггүй бага гэжэ һанаа амархан ябажа огто болохогүй. Харин интеллигент, атеист-лектор бүхэн һүзэгшэ хүнүүдтэй амяарлан хөөрэлдэхэ, шажан мүргэлэй хархис удхые элишэлэн ойлгуулха хүдэлмэрые эрид шангадхаха ёһотой бшуу. Энэ талаар манай республика дотор зарим тэды ажал хүдэлмэри саг үргэлжэ ябуулагдана. Жэшээнь, нёдондо республика дотор 22 семинар үнгэргэгдэһэн юм. Түнхэнэй аймагта дүрбэн семинар, нэгэ научна-практическа конференци, Хяагтын ба Захааминай аймагуудта хошоод семинар үнгэргэгдөө бэлэй. Үнгэргэгдэһэн конференци болон суглаанууд дээрэ шажан мүргэлэй хархис удха үндэһөөрөө шүүмжэлэгдэһэн, совет арадай һуудал байдалда тааруу зохид шэнэ түхэлэй ёһо заншалнуудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ тухайда хэлсэгдээ һэн. Муунь гэхэдэ, коммунис хүмүүжүүлгын шухалын шухала энэ асуудалаар Баунтын, Ахын, Хойто-Байгалай, Прибайкалиин ба бусад аймагуудта һонирхоногүй, мүн «Знание» бүлгэмэй таһаг мүнөө болотор энэ хэрэгэй хажуу тээ байһаар.

Хяагтын, Зэдын, Хориин, Захааминай, Бэшүүрэй, Улаан-Үдын хүдөөгэй аймагуудай үзэл сурталай эмхи зургаанууд онсо анхарал хандуулха болоно. Юуб гэхэдэ, дээрэ дурсагдаһан аймагуудай зарим нютагай һүзэгшэд шажанай ёһо гуримые наринаар сахижа, хаһа болзортонь бэелүүлжэ байдаг. Ганса 1966 ондо манай республика дотор дүшэ гаран мүргэл хэгдэһэн, обоо тахигдаһан байха юм. Олонхи ушарта уһан тулам болотороо архидаһан, наншалдаһан суутай.

Хяагтын аймагай «Пограничный», Түнхэнэй аймагай Туранай ба Саянай, Хэжэнгын аймагай Чисаанын ба Хэжэнгын совхозуудай, мүн Захааминай аймагай зарим колхозуудай партийна организацинууд атеистическэ хүдэлмэреэ һайжаруулха талаар шиидхэхы хэмжээнүүдые абаха, бии байһан дутагдалнуудаа заатагүй усадхаха болоно. Атеистическэ хүдэлмэридэ нэн түрүүн хүдөөгэй интеллигенцине (багшанар, медицинын хүдэлмэрилэгшэдые), хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые хабаадуулха зэргэтэй. Соёл культурын таһагуудтай хамтаржа атеистнүүдэй совет, саг үргэлжэ хүдэлхэ лектори эмхидхэхэ, шажанай хархис удхые элирүүлһэн удхатан үдэшэнүүдые үнгэргэхэ шухала. Энэ шухала хэрэгтэ хүдөөгэй библиотекэнүүд ехэ туһа хүргэхэ байна. Лектор-атеистнүүдэй хэрэглэхэ тусхай литература эмхидхэхэ, атеистнүүдэй методическа булангуудые, стенднүүдые шэмэглэн зохёохо болоно гээшэ. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, соёл культурын хүдэлмэрилэгшэдэй хэхэ хүдэлмэри яһала ехэ, харюусалгатайшье аабза. Шажан мүргэлэй угаар соогуур төөрижэ ябаһан хүнүүдые абарха, ажабайдалай зүб харгыда оруулха хэрэгтэ тэдэнэй үүргэ ехэ.

Үшөө нэгэ сошоодомо юумые хэрэгсээнгүй гаража огто болохогүй. Ушар юуб гэхэдэ, ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаададаг атеистнүүдэй аша туһатай хүдэлмэрине, эдэбхи үүсхэлые хүндэтэй дээрэнь заримдаа тоонгүй үнгэршэнэбди. Эдэбхитэй атеист-лекторнүүднай үсөөрнэ. Нютагай партийна организацинууд, «Знание» бүлгэмэй таһагууд атеистнүүдээ олошоруулхые оролдохо ёһотой бшуу.

1966 ондо КПСС-эй … обкомой бюро атеисти… мэри һайжаруулха туха… абаһан. Тус тогтоолой … тийна эхин организаци… атеист — коммунистнарай … эмхидхэхэ, тусхай даабари… коммунистнууд тэрэнэй … бэелүүлхэ, харюусалга… ёһотой.

Ойлгууламжын хүдэл… хитэйгээр үнгэргөөшье … шэ хүнүүдтэ дээрэлхүү… хойрогоор хандажа огто … Иисус Христосые гү, али … элдэб эсээр нэрлэхэ, а… хысоо хараах, шажан … үзэл номнолые хэмһээ … ромжолхо ушар зарим… додог. Имэрхүүгээр … лохогүй байна. Юуб гэхэ… шэ хүнүүд атеистнүүд… дэжэ, харан үзэн яда… бшуу.

Манай ороной зарим … лон хизаарнуудта һүзэ… дэнигээ хойноһоо хэра… гаар оролсоһон, хүдэл… ажалһаа намнаһан, һ… студентнэрые һургуулиһ… ушар тохёолдоһон юм. … үедэ тэдэниие һүзэгшэ… туһа хүргэжэ, шажан … яахын аргагүйгөөр … бшуу. Имэрхүү хэрээ… арга үндэһөөрөө буруу… жама ёһодо таарахагүй…

Һүзэгшэ хүнүүдые … гү, али дасанһаа холо… ла ойлгууламжын хүдэ… май зохидоор, эрдэм н… болбосоролой асари ех… нуудые зүбөөр хэрэглэ… шухала. Гадна хүдэ… коллективтэ оруулха, а… мэриин дадалтай болго… Энэ хэрэгтэ радио, теле… лэл хэлэшэгүй ехэ туһ… байна.

Л. ПО…

КПСС-эй Буряадай … пропаганда ба а… таһаг…

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ЭДИР НАҺАТАНИИЕ АНХАРЖА…

ЛВРЗ-гэй электромашинын цех яһала томо юм. Завод соогоо тэрэ цех эбтэй эетэй коллективээрээ, түсэбөө үлүүлэн дүүргэдэгээрээ суурханги.

Цехэй партийна эхин организаци (секретаринь нүхэр Н. А. Марактаев) юһэн бүлэг боложо хубаарна. Партбюро анха түрүүнһээ партийна бүлэгүүдые бэхилхэ гэжэ эрмэлзэһэн юм.

Ажалайнгаа түсэб табихадаа партийна бюрошье, партийна бүлэгүүдшье хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ гол анхарал хандуулна.

— Үйлэдбэриин амжалта хүдэлмэришэдһөө, тэдэнэй эрмэлзэлгэһээ дулдыдадаг гүб даа,— гэжэ Николай Александрович Марактаев хөөрэнэ.— Тиимэһээ партийна организаци ажалша хүнүүдтээл анхаралаа хандуулха ёһотой гэжэ ойлгоноб.

Марактаев — залуу коммунист. Гэбэшье цехэй коммунистнарай партийна бюрогой секретарьлар тэрэниие дэбжүүлһэниинь ойлгосотой. Юуб гэбэл, тэрэ түргэн аад, алибаа юумые алишье талаһаань хаража үзөөд, оншотойхон тобшолол хэжэ шададаг.

— Хүдэлмэришэдэй дунда хүмүүжүүлгын хэмжээ ябуулхадаа, бидэ нэн түрүүн залуушуулые хараадаа абадаг заншалтайбди,— гэжэ нүхэр Марактаев хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.— Арбан зургаатанһаа эхилээд, гуша наһатан хүрэтэр тоолобол, эгээл гурбан зуугаад болохо. Олониинь бээ эльеһэн, харгыһаа хадуурхаа боликтоһон хүнүүд бэд даа. Эгээл үбшэнтэйхэн асуудал гэхэдэ, залуушуул тухай юм даа…

Электромашинын цехтэ 16—17 наһанай найман хүбүүд тоологдоно. Эдир наһатан тогтууригүйхэн байхаяа һанадаг. Тэдээниие зүб мүртэнь оруулха гээшэ горитой уялга. Тэдэнэй дүрбэниинь ГПТУ дүүргээд ерээшэд, нүгөөдүүлынь харгыһаа хадууран алдажа ябаһанаа, хүдэлмэришэдэй эбтэй бүлэдэ ороһон талаантай. Жэшээнь, Сергей Енишев 1951 ондо түрэһэн, комсомолдо ороогүй, һургуулидаа номоо үзэхээ болишоод, һула табиһан һур шэнги болонги һэн. Хэрбээ эндэ ерэжэ хүдэлмэридэ абтаагүй һаа, тэрэнэй хуби заяан ямарааршье тохёолдохо һэн ааб, бү мэдэе.

Партийна бюрогой секретарь тэдэнэй хуби заяае ганса партийна бүлэгэй толгойлогшодо, ВЛКСМ-эй бюродо найдажархёод һуудаггүй, харин өөрөө үдэр бүриингөө хэрэгүүдые ябуулхынгаа хажуугаар залуушуул тухай һанаагаа зоболсожол байдаг заншатай. Тэрэ тусхай хабтаһан соо хүбүүдэй намтар, тэдээн тухай мэдээсэлнүүдые бүридхэжэ хэнхэй.

Николай Александрович забдатай үедөө хүбүүдэй хажуугаар үнгэрхэдөө, заатагүй хэды үгэ андалдадхидаг юм ха. Минии түрүүн цехтэ ерэхэдэм, нэгэ орбогорхон уһэтэй хүбүүнтэй байгаа һэн. Машина, станогуудай хүнхинөөн соо юушье хэлсэһыень ойлгохоор бэшэ һэн. Зүгөөр зохид хөөрэлдөөн болоо ёһотой, хүбүүнэй шарай баяртай шэнги һэн.

Би эжэлэнгүй тэрэ хүбүүнэй ойро ошоод, хэды үгэ андалдабаб.

— Ямар мэргэжэлтэйбта?

— Хүдэлмэришэн,— гэжэ үнеэхим омогоор харюусаба.— һая ороһон хүм даа.

— Хэды онойбта?

— 1951 онойб.

Мүрдэгшэ бэшэ аад ,гэнтэ хүниие допросолжо байхань аягүй боложо, өөрөө хэн байһанаа хэлээд, хүлисэл гуйбаб. Харин тэрэ хүбүүмни ехэл томоотойгоор:

— Бараг даа. Манда журналистнар ерэдэг юм,— гэбэ.

— Тантай хөөрэлдөөшэ хэн бэ?

— Манай партбюрогой секретарь. Марактаев Николай Александрович,— гэжэ Андрей нюдэеэ урин болгон хэлэбэ.

Цех соо үйлэдбэриин үдэр бүриин дүнгүүдые үлгэхэ стендһээ гадна, футболой мүрысөөнэй ябаса тухай мэдээсэл толилдог тусхай самбар бии. Үдэрэй забһарлалгын үедэ тэрэ самбарай ойро залуу хүдэлмэришэд сугларжа, юундэ «Сэлэнгэмнай» өөрынгөө талмай дээрэ шүүһэн аад, хүнэйтэ ошоод шүүгдэшөөб гэһэн асуудалые ехэл халуунаар зүбшэн хэлсэнэ.

* * *

Залуу хүдэлмэришэд… Тэдэнэр харюусалгаяа һайн ойлгоно. Хоридохи зуун жэлдэ—эрдэмэй, техникын хүгжэлтын түргэдэжэ байһан үедэ—эрдэмтэй, соёл болбосоролтой хүдэлмэришэд мүнөөнэй промышленностьда хэрэгтэй. Эгээл тиимэһээ заводой залуушуул, тэрэ тоодо электромашинын цехэйхид эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлхээ эрмэлзэнэ.

Партийна организацишье энэ асуудалда ехээр анхарна. Хэн хаана һуранаб, ямараар һуранаб гэһэн мэдээе партийна бюроһоо хэдынэйшье үедэ абтаха. Хүдэлмэришэн залуушуулай һургуулида—табин зургаан, техникумүүдтэ—дүшэн, дээдэ һургуулинуудта табин хоёр хүн һуралсажа байгаад хүдэлнэ. Гадна һурадаггүй хүнүүдтэ һураха эрмэлзэл түрүүлэн, хаана һурабал һайн бэ гэһэн зүбшэл үгтэжэ, эрдэмээ дээшэлүүлхэ дуратанай списог табигданхай.

Электромашинын цехэй ВЛКСМ-эй бюрогой секретарь Виктор Шутько нүхэр Марактаевтай хамта залуушуулай һуралсал тухай хөөрэлдэжэ байгаа һэн.

— Залуушуул манай заводой түүхые саашань үргэлжэлүүлхэ зон. Тиимэһээ тэдээндэ партийна анхарал хандуулнабди,— гэжэ Николай Александрович хэлээ һэн.

Эзэн янзаар цех соогуураа ябадаг залуу хүдэлмэришэдые ажаглахадаа, тэрэнэй хэлээшые һанаандаа оруулаа һэн.

Зүб даа, залуушуул—заводой ерээдүйн найдал. Тиимэл хадань, залуушуулда аха нүхэдэйнь, коммунистнарай тохоног хододоо тулгууринь болодог байг!

Ц. ДОНДОГОЙ,
манай корр.

ТҮРЭЛ ОРОН ДОТОРНАЙ

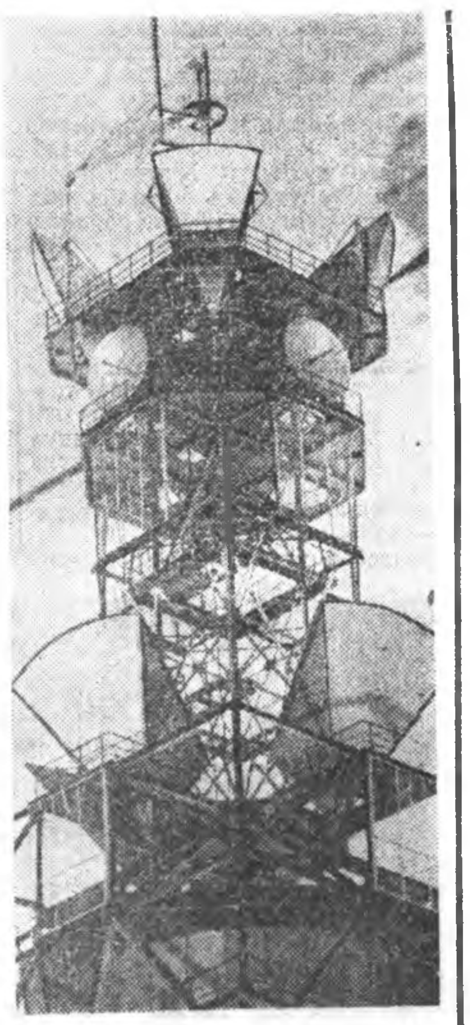

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Москва хотын политехническэ музей. Радио, телевидени, телеграф, телефон болон фототелеграфта хэрэгтэй болохо хэлхеэ холбооной шэнэ станци. ТАСС-ай фото.

БССР-эй 50 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Белоруссиин ССР-эй 50 жэлэй ойн баярта зорюулһан оперо, баледэй искусствын бэрхэ бэрхэ артистнарай бүхэсоюзна фестиваль Минскдэ майн 15-да эхилээ. Тэрээндэ Москвагай, Ленинградай, Киевэй, Вильнюсэй, Ригын, Таллинай, Ереванай, Тбилисиин, Бакугай, болон оронеймнай бусадшье городуудай оперно театрнуудай мэдээжэ дуушад хабаадана.

(ТАСС).

ЕРЕВАН УЛАМ ҮРГЭДХЭГДЭНЭ

Норкско һуурин газарай зүүн-хойгуур, Армениин ниислэлые хүреэлһэн дабаан шэлэнүүдэй хормойдо, далайн нюруунһаа 1300 метртэ шэнэ микрорайоной барилга эхилээ. Хамта дээрээ 100 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд, үхибүүдэй саад, яслинууд, һургуулинууд, ехэ кинотеатр баригдаха. Норкско байрануудай барилга Ереван соогоо эгээл һайнаар уридшалан хараалагдаһан түсэбөөр бүтээгдэнэ. Тэндэ гол түлэб табан дабхар гэрнүүд баригданхай. Гэбэшье саашадаа городой түбтэй холбоһон үргэн автострада зүбшүүлэн, олон дабхар байрын гэрнүүд бодхоогдохо. Һаяар эндэ нуурай бэтон һаба бии болохо. Бүхы талмайнь жэмэстэ саадуудаар, паркнуудаар ээлэгдэхэ.

(ТАСС).

ШЭНЭ УРГАСЫН САЙ

Хоншуухан үнэртэй, эрхим сортын түрүүшын дүрбэ миллион килограмм сайе Грузиин фабриканууд энэ жэлэй ургасаһаа үйлэдбэрилэн гаргаба. Республикын сайн фабриканууд мүнөө жэлдэ 55 миллион килограммһаа дээшэ хара, ногоон, тэбхэр, хирпиисэ сайнуудые гаргаха юм.

(ТАСС).

АША ҮРЭТЭЙ ШЭНЭ ОНОЛ АРГАНУУД

Советскэ Союзай элдэб эмхинүүдэй 600 түлөөлэгшэд, Болгари, Польшо, Чехословаки болон Югославиһаа ерэһэн айлшад механическа хүсэс электрическэ болгодог, дахин һөөргэнь хубилгаха аргатай материалнуудые, бодосуудые шэнжэлдэг эрдэмдэ хабаатай сегнетоэлектричество гэжэ һалбариин бүхэсоюзна 6-дахи конференцидэ хабаадана.

Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ һалбарине хүгжөөлтөөр ехэхэн амжалта туйлагдаа. Сегнетоэлектрическэ кристаллнуудые шэнжэлхэ аша үрэтэй шэнэ онол арганууд зохёогдоо, шэнэ бодосууд олдоо. Тэдэмнай лазерна техникэдэ, электроникодо, радиотехникэдэ, медицинэдэ аша үрэтэйгөөр хэрэглэгдэнэ.

(ТАСС).

РекордНЬ Приморидоо бусаба

«Сихали» гэжэ полиметаллическа комбинадтахи түргэн малтагшадай апрель һара соохи хүдэлмэриинь дүн майн 15-да гаргагдаа. Дээдэ руднигай И. А. Мусатовай бригадын горнягууд һарын турша соо Сихотэ-Алиньда 410,3 метр сэхэ доошонь малтаһан байна. Энэнь бүхэсоюзна шэнэ рекорд болоно.

Энэ коллектив орон доторхи эгээл ехэ амжалтаяа ойн баярай жэлэй октябрьда туйлаһан юм. Энэ жэлэй мартда эдэнэрэй туйлаһан үрэ дүнгые Казахстанай залуушуулай руднигай горнягууд үлүүлээ һэн. Гэбэшье тэдэнэрэй рекорд удангүй дахин Приморидоо бусаба.

(ТАСС).

Слесарь—машина ухаалан зохёогшо

Далайн загаһанай ажахын харьяата Хойто хизаарай океанографиин научно-шэнжэлгын ба проектнэ институдай слесарь М. Куприянов загаһа буйлуулха машина ухаалан зохёобо гэжэ ТАСС-ай корреспондент Мурманскһаа мэдээсэнэ.

Энэ машинань минутын туршада 80 шахуу томо загаһа буйлуулжа үрдинэ. Гэдэһэ доторыень гаргаад, тархииень таһалжа, эльгыень амяарлуулан һалгаана. М. Куприяновай бүтээһэн агрегат Мурманскын загаһанадай һайшаалда хүртөө. Тэрэнь ашаглахадашье, судланууд дээрэ тодхоходошье таарамжатай зохид, найдамтай.

Имэ машина бүтээн гаргахыень Кандалакшын механическа заводто даалгатдаа.

(ТАСС).

Ангар шадархи таримал модод

Эрхүүгэй областиин ой модоной ажахынуудта Ангарай суута нарһа тарижа һуулгажа эхилбэ. Мүнөө үеын түрүү техникэтэй—тракторнуудтай, сеялкэнүүдтэй модо һуулгадаг машинанууд болон культиваторнуудтай 90 бригада энэ хүдэлмэри эрхилнэ.

Ангар шадар юундэ модо һуулгаа, таряа юм гээд асуужа магад. Эрхүүгэй областиин бүхы газар дайдын дүрбэнэй гурбан хубинь ой модоор ээлэгдэнхэй бэшэ гү? Энэшье зүб. Теэд модон хаа хаанагүй нэгэ жэлдээр ургаагүй бшуу. Транссибириин магистралиие зүбшэһэн урдуурхи райондо модон дутамаг. Харин тэрэнэй мүнөө отолгдожо, унагаагдажа байһан газарта ерээдүй тухайтань бодохо хэрэгтэй. Тиимэл ушарһаа модо ургуулха хүдэлмэри хаа хаанагүй хэгдэнэ ха юм.

(ТАСС).

КУБАНИИН ЖЭМЭС

Кубаниин саадуудта гүлзөөргэнэ, эртын черешнии болбосороо. Орон соогоо мэдээжэ «Агроном» совхоз жэмэсэе хуряажа эхилэнхэй.

Кубаниин саадшад мүнөө хабар хэдэн зуун тонно гүлзөөргэнэ, эртын черешнии оронойнгоо промышленна түбүүдтэ эльгээхэ.

(ТАСС).

Михаил Волковой дурасхаалда

Кузнецкын шулуун нүүрһэ анха түрүүн олоһон, руда танихадаа бэрхэ байһан Михаил Волковой дурасхаалай хүшөө Кемерово хотодо баярай оршон байдалда майн 15-да табигдаа. Энэ крепостной ород таряашан мүнөө хотын байдаг газарһаа 1721 ондо «шатадаг шулуу» олоһон юм. Тэрэнэйнгээ түгдэрхэйнүүдые Петровско берг-коллегидэ эльгээхэдэнь, тэдэниие тэндэ ехээр сэгнэһэн гэдэг.

Тиигэбэшье нүүрһэнэй баялигые тэрэ дары хэрэглэжэ эхилээгүй юм.

Хэзээни хойно эхилээшье һаа, шулуу нүүрһэ дан багаар үйлэдбэрилдэг байһан. Совет засагай үедэ геологууд Кузнецкэ шулуу нүүрһэнэй бассейные оролдосотой наринаар шэнжэлээ. 900 гаран миллиард тонно нүүрһэн эндэхи газар доро хадагалаатай. Үнгэрэгшэ жэл Кузбассай горнягууд 100 үлүүтэй миллион тонно түлишэ малтан абаа.

Сибириинхид Михаил Волковой дурасхаалые ехэтэ хүндэлдэг. Тэрэнэй олоһон нүүрһэнэй угаа ехэ хэбтэшэтэй газар, Кемеровын гол талмайнуудай нэгэн Михаил Волковой нэрээр нэрлэгдэнхэй.

(ТАСС).

Душанбедэ научна сесси болоо

«СССР-тэхи национальна гүрэнэй байгуулалтын түүхын шухала асуудалнууд» гэһэн Бүхэсоюзна научна сесси Душанбедэ болобо.

Эрдэмтэд хэдэн арбаад мэдээсэл, элидхэл шагнажа зүбшэн хэлсээ. Таджикистанай заводууд, колхозууд болон шэнэ барилганууд дээгүүр ябаһан, республикын эрдэм соёлой түбүүдэй хүдэлмэритэй танилсаһан байна.

(ТАСС).

ХОНИ, ХУРЬГАДНАЙ УРГЫ…

Хабарай урин дулаан үдэрнүүд одоошье хүрэжэ ерэбэ. Хэдэн үдэрэй саада тээ һалхитай байһан аад, һаянай хүдөө нютагта дулаарба. Бидэ эдэ үдэрнүүдтэ томо болоһон хурьгадаа эхэтэйнь бэлшээжэ эхилээбди. Хони, хурьгаднай талын һэбшээ дахан ургылба. Мүнөө бэлжэл манай һүрэг хоёрлоо. Бэлшээри дээрэ хонин бүхэнэй нэгэ гү, али хоёр хурьга дахуулаад ябахые харахадаа урматай даа. Һүрэг соомнай һубай хонин үгы. Үнишэн хурьгадшье байхагүй.

Мүнөө жэл һүрэг соохи 500 эхэ хониноомнай 520 хурьган абтаад, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлэгдэжэ байнхай. Зуун эхэ хонин бүриһөө 104 хурьган абтаба гээшэ.

Намтай хамта хонишоноор Иосиф Спиридонович Фалилеев хүдэлдэг. Манай отарада Татьяна Сидорова, Василий Фалилеев, Георгий Некипелов гэгшэд хурьгашадаар хүдэлһэн байна. Бидэ жэлэй эхиндэ 100 эхэ хонин бүриһөө 95 хурьга абахаар шиидээ бэлэйбди. Энэ уялгамнай амжалтатай бэелүүлэгдэбэ.

Нёдондо, ойн баярай жэлдэ бидэ 100 эхэ хонин бүриһөө 98 хурьга түлжүүлһэн, хонин бүриһөө 4,5 килограмм нооһо хайшалһан байнабди.

Манай отарын хонишод нэн түрүүн эбтэй эетэйгээр ажалладаг хадаа амжалта туйлана. Гадна бидэ хонин ажалда хамаатай бүхы хүдэлмэринүүдтээ харюусалга ехэтэйгээр хандагшабди. Хурьга абалгын дүүрэмсээр хурьгадые тушааха, нооһо хайшалха хэрэг гараха. Зунай, намарай үедэ хонидоо һайнаар манажа, тобиг тарган болгоогүй һаа, хаанаһаа үбэлжэлгэ урагшатай үнгэрхэб даа. Тиинһээршье байтаршни хонидоо искусственна аргаар урэжүүлхэ, үбэлжэлгэдөө бэлдэхэ саг тулажа ерэхэ. Тэрэнэй һүүлээр түл абалгадаа бэлдэжэ эхилхэш. Эдэ бүхы хүдэлмэринүүдэй дунда жэжэ ажал олон ааб даа.

Мүнөө манай отарада түл абалга дүүрэбэ гээшэ. Бидэ мүнөө хайшан гэжэ хурьгадаа томо болгожо тушааха тухай… байнхайбди. Нёдондо … ган бүхэнэйнгөө шэгну… да зэргээр 21,8 килогр… һэмди. Отарын хони… мүнөө жэл 20—27 … хүргэхэ гэжэ шиидэ… энэ уялгаяа бэелүүлха… Юуб гэхэдэ, хурьга… томонууд болонхой. … дүүрэтэр тэдэмнай … болохо. Мүнөө хурьга… 100 грамм өбёос гү, … тэжээл эдюулнэбди. … оройног гараһан хурь… шэмхэлнэ. Эдэнээ нэг… боломсоорнь бэлшээри… бди. Һая бултайһан но… гын хэды ехэ шэмэ… байһаниинь мэдээжэ. … хурьгадые эхэнүүдтэй… манаһанай хэрэг байха… гэхэдэ, хурьгад эхэнүү… хэли хабартаа бэлшэ… шаха. Имэһээ бидэ … 4—5 хоног соо эхэнүү… шээжэ һургаад, тэдэнээ… амяарынь бэлшээнэбди.

Игэһээр нооһо хай… тулажа ерэхэнь. Бидэ … хонин бүриһөө дунда… килограмм нооһо хай… шиидэнхэйбди.

Республикын … журналай редакци… хоһон хонишодой мүр… нэгэ хэдэн үгэ хэлэм… отарын хонишод энэ … үүсхэлые дэмжэжэ, ре… шангуудта хүртэхын … сэнэ. Мүнөө жэл … мүрысөөнэй бүри үр… тэйгээр эмхидхэгдэһэн… һайшаалтай. Мүнөө мү… түрүүшын шата гарга… на. Мүрысөөгөө үрга… даа. Сагнай үшөө … ажалнай ехэ.

Д. СИДО…

Бэшүүрэй аймагай «…» колхозой хоёрдохи бри… ахалагша хо…

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Е. С…

...ЖАБАЙДАЛҺАА ГАРАҺАН АСУУДАЛНУУД

Михаил ПРОКОФЬЕВ,
СССР-эй гэгээрэлэй министр

Совет һургуулиин мүнөөнэй байдал, багшанарай үмэнэ табигдажа байһан зорилгонууд тухай СССР-эй гэгээрэлэй министр, химическэ наукануудай доктор Михаил Прокофьевтой өөрынгөө корреспондентын хэһэн хөөрэлдөөе АПН уншагшадай анхаралда дурадхана.

...ай зохёон байгуулхы ехэ ...отор гэгээрэл шухала ... Ороной арадай ажахы... ...айдаг мянган хүн бүхэ... ...эй дээдэ гү, али дунда ...ии хүсэд бэшэ) эрдэмтэй ...й һургуули омогорхохо

...номикын саашанхи хүг... ...һээ уламжалан ажалай ...алэлгэ, тэрэшэлэн ара... ...һайжаралга ба болбосо... ...ита һургуулиие, һурал... ...гуримые нарижуулан ...эрилтэ табина.

...общество дотор боложо ...льна, экономическа ба ...бжэлтэнүүдые шэнжэл... ...өөр һургуулиие нари... ...каруулха тодорхой за... ...хэлэжэ болохо байна. ...ествод алба хэхэ, тэрэ... ...дэ туһалха үүргэтэй. ...та һургуули өөрөө об... ...инүүдэй нэгэн болохо ...һээ ниитын байгуулал... ...бэедээ шэнгээн абалса...

...сагта һуралсалые таһал... ...эмхидхэхэ асуудал тон ...гдадаг болоо. Эрдэмые ...хжэлтын жама ёһые нэ... ...гожо абаад лэ тогтожо ...айна. Эрдэм мэргэжэлээ ...адүүлжэ байха шухала

...лическэ дэбжэлтын ...р боложо байһан дээрэ... ...э хэхэ шухала болоно. ... табан жэл болоод лэ ...нүүдэй хахадынь шуха... ...ажа, шэнэнүүдээр һэл... ...социологиин талаар за... ...шэд баталан хэлэдэг. ...мүнөөнэй хүгжэлтэһөө ...үдэлмэрилэгшэдэй юрэн... ...ехэтэй, эрдэм ехэтэй. ...гиие түргэнөөр шудалха ...айхыень шухала болго... ...а абаха хэрэгтэй.

...э хэрэглэхэ материал... ...холжо үзэхэдөө, Маркс ...эглэлнүүд соо иигэжэ ...байгаали машинану... ...ровозуудыешье, түмэр ...электрическэ телегра... ...юумэнүүдыешье бү... ...хы юумэн хүнэй ажал ...болоно... Эдэ бүгэдэ бо... ...эбэелүүлэгдэһэн эрдэ... ...оно». Научно-техниче... ...угаа түргэнөөр боло...

...жо байха үедэ эрдэм ухаан таһалгаряагүйгөөр гүнзэгырүүлэгдэнэ, бодото хэрэг дээрэ түргэнөөр бэелүүлэгдэнэ. Өндоогоор хэлэхэдэ, хүниие таһалгаряагүйгөөр һургахамнай бидэндэ шухала болоно. Эдэ бүгэдэ Совет орондо юрэнхы эрдэмдэ һургадаг бүхы гуримда сэхэ хамаатай байна.

Ажабайдалһаа гараһан эдэ асуудалнуудые анхаралдаа абалсан хаража үзэхэдэ, совет һургуулиин байдал ямар байнаб?

Советскэ Союзда 50 миллион шахуу үхибүүдэй һурадаг 210 мянган һургуулида һүүлэй үе хүрэтэр найман жэлэй уялгата һуралсал бэелүүлэгдэдэг байгаа. 1970 он хүрэтэр бүгэдэ ниитын арбан жэлэй уялгата һуралсалда орохо бэлэдхэл мүнөө эдэбхитэйгээр хэгдэнэ.

Энээнһээ уламжалан, орон доторхи эхин ба найман жэлэй һургуулинуудые һайса шэнжэлхэ шухала болоо. Тэдэнэй нилээд олондонь үсөөхэн үхибүүдэй һурадаг дээрэһээ эмхидхэлэй ба педагогическа горитой бэрхэшээлнүүд тохёолдоно. Эдэ һургуулинуудые бэхижүүлхэ ябадал һуурин газарнуудые томодхолгоһоо нилээд ехээр дулдыдаха болоно. Энэ хадаа удаан саг соо бэелүүлэгдэхэ хэрэг байһаниинь сохомтой. Тиимэ болохолоороо, ажал хэрэгэй бодото байдалые хараадаа абалсан. иимэ һуралсалай газарнуудай, илангаяа үсөөн һурагшадтай эхин һургуулинуудай хүдэлмэри һайжаруулгада гэгээрэлэй органууд анхаралаа хандуулха ёһотой болоно.

Бүгэдэ ниитын һуралсал тухай бидэнэр хэлсэхэдээ, тэрэниие юрэнхы эрдэмэй дунда һургууляар дамжуулан **имагтал бэелүүлэгдэхэ ёһотой гэжэ һанаха зэргэтэйбди. Үсөөншэг тоото багашуул профессиональна һургуулида амжалтатайгаар һураад, найман жэлэй һургуулиин курсые** юрэнхы эрдэмэй талаар хүсэлдүүлэн үзэжэ шадаха байна. Орёо нарин бэшэ мэргэжэлдэ багашуулай һурадаг зарим профессиональна училищинуудта юрэнхы эрдэм шудалалсажа яһала болохо байна.

Энэ жэлэй һуралсалай жэлдэ найман жэлэй һургуули дүүргэгшэдэй 80—82 тухай процентнь дунда һургуулинуудта, тэрэшэлэн тусхай ба юрэнхы дунда эрдэм олгодог техникумүүдтэ һурана. Тусхай дунда эрдэм олгодог һуралсалай газарнуудта һурагшад саашадаа бүри олоор абтадаг болохо.

Профессионально-техническэ училищинууд тухай хэлэхэ болоо һаа, арбан жэлэй һургуулинуудые дүүргэгшэдые абадагынь улам олон болохо байна. Найман жэлэй һургуулиие дүүргэгшэдые абадаг, профессиональна бэлэдхэлһээ гадна, юрэнхы эрдэмдэ һургадаг профтехһургуулинуудаар дамжуулан һуралсал эмхидхэхэ тиимэ замшье хэрэглэгдэжэ болохо юм. Эдэ элдэб янзын һуралсалай газарнуудай тоонуудай тааруу байлгые тодорхойлхо хэмжээнүүд абтажа байнхай.

Арбан жэлдэ һурадаг һургуулинуудта дамжан орохо бэлэдхэл хэжэ байхадаа, эрдэмтэдэй нэрэ хүндэ ехэтэй комиссинууд дунда һуралсалай удхыень тодорхойлоо. Тэдэнэй һанамжа дурадхалаар шэнэ программанууд байгуулагдаа, байгуулагдаһааршье. Тэдэниие совет һургуули удаа дараалан хэрэглэдэг боложо байна. Эхин классуудые шэнэ программада дамжуулан оруулха бэлэдхэл хэхэ илангаяа шухала болоно. Түрүүшын дүй дүршэл, Педагогическа наукануудай академиин лабораторинууд соо үргэнөөр хэгдэһэн туршалгын хүдэлмэри **гурбан жэлэй (дүрбэн жэлэйхиин орондо) эхин һуралсал эмхидхэжэ яһала болохоор, таарамжатайшье гэжэ гэршэлжэ үгөө. Энэ хадаа дунда һургуулинуудта эрдэм шудалхын тулада бүхэли һуралсалай жэлые сүлөөлжэ үгэнэ.** Зүгөөр багшанарые уридшалан бэлэдхэхэ гээшэ угаа шухала гэжэ мүн лэ энэ дүй дүршэл тодоруулжа үгөө. Һайн учебнигүүд, һуралсалай ба методическа хэрэгсэлнүүд мүн лэ ехэ удха шанартай.

Юрэнхы эрдэмэй ажалай политехническэ һургуули боложо совет һургуули хүгжэнэ. Энэ хадаа советскэ һуралсалай гуримай үндэһэн шухала гол ёһонуудай нэгэн мүн. Юрэнхы эрдэмдэ һургахаһаа гадна, хүмүүжүүлхы ехэ удха шанартай ажалай, политехническэ бэлэдхэлые гүнзэгырүүлхэ зам бэдэрэн олохо зорилго педагогическа наукын үмэнэ табигдана. Дүү классуудта элдэб янзын ажал хүүлэжэ һургахада, аха классуудта дурлаһан ажалдаа гол анхаралаа хандуулха эрхэ байдал һурагшада хангахада таарамжатай байна гээшэ ха.

Политехническэ бэлэдхэл совет һургуулида һуралсалай гол предмедүүдые шудалалгаһаа таһалагдадаггүй юм. Политехническэ бэлэдхэлые эрдэм шудалалгаһаа таһалдуулжа болохогүй байһан тухай һуралсалай советскэ гуримай классигууд уридшалан һануулдаг байгаа. Материальна байгаалиин хүгжэлтын жама ёһонуудые тайлбарилдаг предмедүүдые шудалха үедэ политехническэ эрдэм ойлголсуулагдаха зэргэтэй.

СССР-тэхи һургуули методическа ехэ дүй дүршэлтэй болоо, зүгөөр методүүдые нарижуулан һайжаруулха асуудал хододоол табигдажа байха болоно. Һуралсалай методүүд ба онол арганууд һонюушаар, боломжолжо шададагаар, юрэл сээжэлдэлэг бэшээр, харин ойлгожо абадагаар һурагшадые хүмүүжүүлжэ шадахаар байха зэргэтэй. Хэшээл багашуулые хүмүүжүүлдэг байха ёһотой бшуу. Хамагай түрүүндэ һуралсал гээшэ һургуулиин хүмүүжүүлхы хүдэлмэриин центр болоно. Һуралсалай үедэ хүмүүжүүлгэ классһаа гадуур, һургуулиһаа гадуур хэгдэдэг хүдэлмэреэр хүсэлдүүлэгдэхэ ушартай. Энэ хүдэлмэри һурагшадай, һурагшадай организацинуудай өөһэдөө үүсхэл эдэбхи гаргаха хэрэгтэ угаа ехэ удха шанартай.

Дунда һургуулида һайнаар һуража гараад, һургуули дүүргэгшэдэй саашадаа энэ эрдэм мэдэсээ таһалгаряагүйгөөр хүсэлдүүлхэ эрмэлзэлгэтэй байхын тулада багшанар бүхы хүсэлэл оролдолгоёо гаргана.

(АПН).

ХИЛЫН СААНАҺАА
ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО

Эб найрамдалай бата бэхи үндэһэ һуури

БЕРЛИН. (ТАСС). Советскэ Союзтай ГДР-эй байгуулһан хани барисаан эб найрамдал хангаха бата бэхи үндэһэ һуури, ГДР-тэ социализм байгуулгые амжалтатайгаар түгэсхэхэ найдабари болоно гээд германо-совет хани барисаанай бүлгэмэй түбэй правлениин секретариадай түрүүлэгшэ К. Тиме бүлгэмэй түбэй правлениин эндэ майн 22-то болоһон заседани дээрэ элидхэл хэхэдээ мэдүүлээ.

СССР-тэй ГДР-эй нягта холбоое батадхаһан ГДР-эй шэнэ социалис конституциие бэелүүлхэ гээшэ мүнөө бүлгэмэй гол зорилго болоно гээд К. Тиме онсолон тэмдэглээ.

Урда Вьетнамдахи дайн байлдаан

ХАНОЙ. (ТАСС). Освобождение агентствын дамжуулгада үндэһэлэн, Вьетнамай информационно агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Арадай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд Урда Вьетнамай элдэб районуудта американ-сайгон сэрэгүүдтэй байлдаа хэжэ үргэлжэлүүлһээр.

Лонган провинциин ниислэлдэ, тэрэ шадарай һууринуудта дайсанай эзэлжэ байһан олон пунктнуудые майн 20-ной һүни патриодууд добтолоо. Тусхайлбал провинциин туһамаршадай захиргаанай байдаг гэр, американ 9-дэхи ябаган сэрэгэй дивизиин подразделенинүүдэй базова лагерь добтологдоо.

Тайнинь провинцида США-гай армиин механизированнэ частиие патриодууд артиллереэр буудажа, 34 танкыень усадхаа. Киентыонг провинциин губернаторай ажалладаг байшан буудагдаһан байна.

Франциин Национальна суглаанда

ПАРИЖ. (ТАСС). Правительствада этигэл найдабари үзүүлхэгүй тухай компартиһаа, зүүнэй үзэл баримталдаг демократическа ба социалис хүсэнүүдэй федерациһаа депутадуудай дурадхаһан резолюци багаханаар олон дуугаар буруушаагдаба. Резолюциин түлөө 233 депутат дуугаа үгөө, харин тэрэниие баталан абахын тула 244 дуун хэрэгтэй болохо байгаа.

ФРАНЦИДАХИ БАЙДАЛ

ПАРИЖ, ТАСС-ай корреспондент А. Красиков иигэжэ дамжуулна: Национальна суглаанда дуугаа үгэлгын болоһоной, правительствада этигэл найдабари үзүүлхэгүй тухай зүүнэй үзэл баримталдаг оппозициин руулһан резолюциин буруушаагдаһанай һүүлээр Францидахи байдал урда мэтэ шахардуу шанга зангаараа. «Арадай буруушаалгын хүдэлөөнэй угаа ехэ далайсатайгаар дэлгэржэ байһан бодото байдалые правительство хаража байна. Забастовконуудые хэһэн арба миллион ажалшад мэхэ гоходонь ороогүй, өөһэдынгөө эрилтэнүүдтэ тодорхой харюу абахые тэдэнэр эринэ» гээд «Юманите» газетэ тэмдэглэнэ.

Правительствын социально-экономическа политикые хубилгаха эрилтэ хэдэг хүдэлмэришэд ороной тон томонууд промышленна предприятинуудые урда мэтэ эзэлһэн зангаараа. Харгынуудые хаадаг, тэдээн дээрэ өөһэдынгөө демонстрацинуудые хэдэг таряашадай ябуулганууд тухай мэдээсэлнүүд элдэб департаментнүүдһаа абтана.

Универмагуудай, эдеэ хоолой зүйл наймаалдаг томо магазинуудай хүдэлмэрилэгшэд забастовко хэжэ ороо. Майн 22-ой үглөөгүүр нээгдэһэн эдеэ хоолой зүйлнүүдэй алаабхинуудай үүдэндэ хүн зон ута ээлжээндэ зогсоно. Хамагай түрүүндэ хартаабха, крупа, саахар, дабһан, зуруул гэхэ мэтэ худалдан абтана, зарим газарнуудта магазинуудай тагууд хооһоронхой. Энгэй зоной дунда боложо байһан мэгдэлгэ сошордолго автомашинануудай эзэдэй дунда таража эхилээ. Юуб гэхэдэ, бензин худалдадаг станцинууд хаагдаха гэһэн хэбэртэй зэрэб суу гараһан байна бшуу. Тиигэжэ хүн зоной олоороо ээлжээндэ зогсохын хажуугаар бензин үгэдэг газарнуудта машинанууд мүн лэ олоороо суглардаг болоо.

Энээнтэй дашарамдуулан, элдэб эсын тухиралгашадай бии болоһон тухай хэлэнгүй гаража болохогүй байна. Майн 22-ой һүни Латиин кварталай Сорбонно шадар маанад ошоһон байнабди.

Тэндэ үдэр һүнигүй таһалдангүй боложо байдаг митингдэ хабаадагшадай юун гэжэ хэлэдэгые шагнахын тулада бидэнэр тиишэ ошоһон байгаабди. Франциин студент залуушуулай ехэнхи хубинь өөһэдынгөө тэмсэлые Франциин ажалшадай ниитэ тэмсэлһээ таһаршагүй гэжэ тоолодог байһаниинь маанадта урда тээньшье мэдээжэ байгаа. Тиихэдэ дээдэ һуралсалай гуримые демократическа шэнжэтэй болгохо, һуралсалай программые ажабайдалай эрилтэнүүдтэй тааралдуулха, университедүүдтэ шэнэ урьһаламжануудые үгэжэ, һуралсалай тааруу зохид эрхэ байдал бии болгохо гэһэн студентнүүдэй онсо шэнжэтэй эрилтэнүүдые ажалшад тон ехээр дэмжэдэг юм. Студентнүүдэй хүдэлөөндэ хабаадагшадые полициинхидэй хашаха хэһээхэдэ, француз пролетариат арбан үдэрэй урда тээ бүгэдэ ниитын забастовко хэжэ харюусаһан байна.

Зүгөөр гэр бүлын гэшүүд бултадаа адли байдаггүй гэжэ хэлсэдэг. Студентнүүдэй дундаһаа бишыхан бүлэг таһараад, хара ба улаан тугуудаар дэлин ябажа, Сен-Мишель бульвараар Сена тээшэ ошохыень энэ һүни бидэнэр хараабди. Энэ жагсаалда хабаадагшад анархис уряануудые хашхаралдаха зуураа, хирэ хирэ болоод лэ, «Кон-Бендидые Париж асарха!» гэлдэжэ байгаад һүхирэлдөө. (Немец студент Кон-Бендит «мартын 22-ой хүдэлөөн» гэдэгые—француз студентнүүдэй-анархистнуудай организацинуудай нэгые толгойлдог байгаа. Идхалга хэхэ зорилгоор Голланди ба Баруун Германида аяншалһанайнгаа һүүлээр Францида һөөргөө бусажа ерэхэ зүбшөөл засагаархидһаа абажа шадаагүй юм). Удаань тэдэнэр аашалалдажа ороо. Хоёр час үнгэрөөд байхада бульварта байһан машинануудые эдэ хулиганууд галдаа, витринэнүүдэй шэлнүүдэй бутарха абяан дуулдаа.

«Мартын 22-ой хүдэлөөнэй» тала баригшадые эндэ «галзуушуул» гэжэ нэрлэдэг. Галзуушуулай ээлжээтэ энэ аашалалгаһаа уламжалан, орон дотор ехэ зэбүүрхэл болоо. Франциин профсоюзуудай тон томо нэгэдэлэй—Ажалай бүгэдэ ниитын конфедерациин генеральна секретарь Жорж Сеги хэблэлэй түлөөлэгшэдтэ майн 23-да дамжуулһан мэдүүлгэ соогоо иигэжэ онсолон тэмдэглэнэ: Профсоюзууд «олониитэ студентнүүдые харюусалгагүй, худхуулан хүймуулагдаһан, ажалшадые һэргылүүлдэг иимэ этэгээдүүдтэй худхаруулдаггүй».

«Эдэ этэгээдүүд тэмсэжэ байгаа хүдэлмэришэд болон студентнүүдэй һанал нэгэдэлгэеэ хамтадаа мэдүүлгэдэнь мүнөө хүрэтэр һаад ушаруулдаг байгаа. Студентнүүдэй дунда бүхы үнэхөөрөөл революционно, демократическа, ажалшадтай һанал нэгэдэлгээрээ үнэн зүрхэнһөө зоригжодог хубинь хүсэдөөр илаха, хамтынгаа аша туһын тулада студентнүүдэй организацинууд ажалшадай организацинуудтай суг хамта ябуулга хэжэ шадаха сагынь ойртоо гэжэ би этигэнэб» гээд Ж. Сеги хэлэбэ.

ДРВ-дэ буудуулан унагаагдаба

ХАНОЙ. (ТАСС). Вьетнамай Арадай армиин агаарһаа хамгаалха частьнууд майн 22-то Куангбинь провинцида нэгэ, Нгеан провинцида —гурбан американ самолёдые буудажа унагаагаа. Эдэ самолёдууд ДРВ-гэй хүн зон олонтой районуудые бомбодоһон байгаа гээд ВИА агентство мэдээсэнэ.

Нэмэлтэ мэдээнүүдэй ёһоор, майн 20, 21-дэ Куангбинь провинцида, майн 16. 19-дэ Нгеан провинцида Арадай армиин зенитчигүүд үшөө 4 американ самолёт буудажа унагааһан байна.

ВИА агентствын мэдээнэй ёһоор, ДРВ-дэ хамта дээрээ 2941 американ самолёт буудуулан унагаагдаа.

...ҮН БҮХЭНЭЙ ОРОЛДОХО ХЭРЭГ

...э городой Советскэ ...милициин таһагтахи ...комнатын дэргэдэ ...совет эмхидхэгдэ... ...нэгэн жэл болохонь. ..., тэдэнэрэй түрэлхи... ...хүдэлмэри ябуулха хэ... ...лициин штатна хүдэл... ...тэ туһалха зорилготой ...30 хүнһөө бүридэнэ. ...удһаа эхилээд, пен... ...ан наһажаал хүнүүд ...эндэ һайн дураараа ...идхэлэй, ойлгуулам... ...эри ябуулдаг.

...анхан эмхидхэгдэһэн... ...үхибүүдые хүмүү... ...эргэтэ эдэбхитэйгээр ...байһан нүхэдые дур... ...түрүүндэ Клавдия ...вара Михайловна Бо... ...стафа Оширович, Вера ...Могордоевтон, Алек... ...рьевна Суходольская, ...мовна Карпова гэг... ...Эдэнэрэй олонхинь ...һан, хүмүүжүүлгын ...дүршэлтэй, хүндэтэй ...үд юм.

...анай энэ эмхидэ баг... ...илищиин, институдай ...е хабаадуулдагбди.

...хэдэг хүдэлмэри олон ...нилээд ехэ. Ниитын ...хазагайруулдаг, һур... ...даг үхибүүдые залан ...э, хүбүүд болон баса... ...аар хандадаг түрэлхид ...ээ абаха гэхэ мэтэ ...та Совед Эймнай гэ... ...анхарал хандуулаг... ...дэй гэшүүн бүхэн юу ...мэдэдэг. Һарадаа нэ... ...лта сугларжа, үнгэр... ...о хэһэн хүдэлмэреэ ...саашанхи зорилгоёо ...эдэгбди.

...эбхи үүсхэлые райо... ...бэрилхы зургаанууд ...туһаламжа үзүүлдэг. ...он, гэшүүд партиин ...ажалшадай депутадуу... ...гүйсэдхэхэ комитедэй, МООП-ой Хүндэлэлэй грамотануудта хүртэһэн байна.

Мууса һурадаг гү, али һургууляа орхижорхиһон, эхэ эсэгэнэрэйнгээ үгэ дуулахаяа болиһон зарим үхибүүдые, хэды үсөөншье һаань, бүридхэлдэ абаад, тэдэнэрые зүб мүртэнь оруулхын тула соведэй гэшүүд тэсэмгэйгээр оролдодог, үхибүүн бүхэнэй тодхол оложо, ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг юм. Журамаар муу, бага зэргыншье һаа элдэб гэмтэ ябадал гаргадаг, эндэ тэндэ зайгуултадаг үхибүүдые хиналтадаа абанхайбди. Хэниинь ямар абари зантайб, ямар гэмтэ ябадал гаргажа боломоор бэ гэжэ адаглан харахада, олонхинь жэжэ божын хулгай хэһэн, хулигантаһан, энээгүүр тэрээгүүр зайгуултаһан тоймогууд байдаг. Үхибүүн бүхэнэй муу талыень мэдэжэ абаад тэрээнһээнь зайсуулхын тула саашадаа ямар тодорхой нүлөө үзүүлэлтэйб гэһэн тобшолол хэдэгбди.

Тиин багшанарай, түрэлхидэйнгөө гарһаа гаража ябаһан арбаад наһанай хэды хүбүүдые манай соведэй гэшүүд зүб мүртэнь оруулжа, нёдондо һуралсалынь дүүргүүлһэн юм. Тэдэнэр мүнөө һайн һурадаг, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг болонхой.

Манда согсологдоһон баримтануудһаа абажа харахада, эдир наһанай үхибүүдэй мүрөө алдаха, гэмтэ ябадал гаргаха ушар ехэнхидээ түрэлхидэйнь уялгадаа харюусалгагүйгөөр хандаһанһаа болоно. Элитэ совет педагог А. С. Макаренко түрэлхидэй харюусалга тушаа иигэжэ бэшээ һэмнай: **«Габшагай бэрхэ ажалаараа, үнэн сэхэ эрхэтэн байһан бодото жэшээгээрээ түрэлхидынь үхибүүдэйнгээ урда хүндэтэй, үгөө дуулгасатай байхал. Гэр бүлэ ехэ харюусалгатай. Энэ хэрэгтэ ямараар хандадаг байһаараа түрэлхид өөһэдынгөө зол жаргалай, үхибүүдэйнгээ ерээдүйн ажабайдалай урда, бүхы общеcтвын урда харюусалгатай».**

Эхэ басаган хоёр — Белошапкинанууд соведэймнай заседанида дуудуулха ушартай болобо. Эхын үгэ хүүр дуулахаяа болиһон басаган һургууляа халаад, һэжэглэмээр ябадалтай зулуушуултай «ханилдаг», архи уунхай орой ерэдэг гэжэ хүршэнэрынь (энэ бүлэдэ һанаагаа зобоходоо) үхибүүдэй таһагта мэдээсэһэн байгаа. Басагаяа «диилэхээ» болиһон эхын урда совет шанга эрилтэ табяа. Басаганайнь хэрэг хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй районно комиссида дамжуулагдаа.

Зарим түрэлхид хүбүүд, басагадайнгаа буруу ябадал гаргаһыень мэдэжэ байгаад, болюулха хэмжээ абадаггүйнь харатай. Жэшээнь, 26-дахи һургуулиин 8-дахи классай хүбүүд, басагад нэгэнэйнгээ түрэлхидэй гэртэ хоёр дахин сугларжа архидаһан байна. Энээн тухайдань үхибүүдэй түрэлхид мэдээгүй гээ һаа хэниие үнэншэхэгүй. Тэдэ һурагшадые эхэ эсэгэнэртэйнь дуудажа, соведэйнгээ тусхай заседани дээрэ хэрэгынь хараһан, зэмэтэ нюурнууд тушаа тодорхой хэмжээ абаһан байгаабди.

Энэ асуудалаар үшөө олон баримта, жэшээнүүдые дурдамаар. Гэбэшье мүнөө эндэ энэ тэдыгээр хизаарлая. Соведэймнай гэшүүд дороһоо үдэжэ байгаа эдир үетэниие коммунис үзэл сурталаар хүмүүжүүлхын тулада ажабайдалайнгаа баян дүй дүршэл, хүсэ шадалаа, эрдэм бэлигээ гамнангүй саашадаашье хүдэлхэ эрмэлзэлгэтэй.

Д. ТИХОНЬКИХ,
Улаан-Үдын Советскэ районой милициин таһагай дэргэдэхи үхибүүдэй комнатын соведэй түрүүлэгшэ.

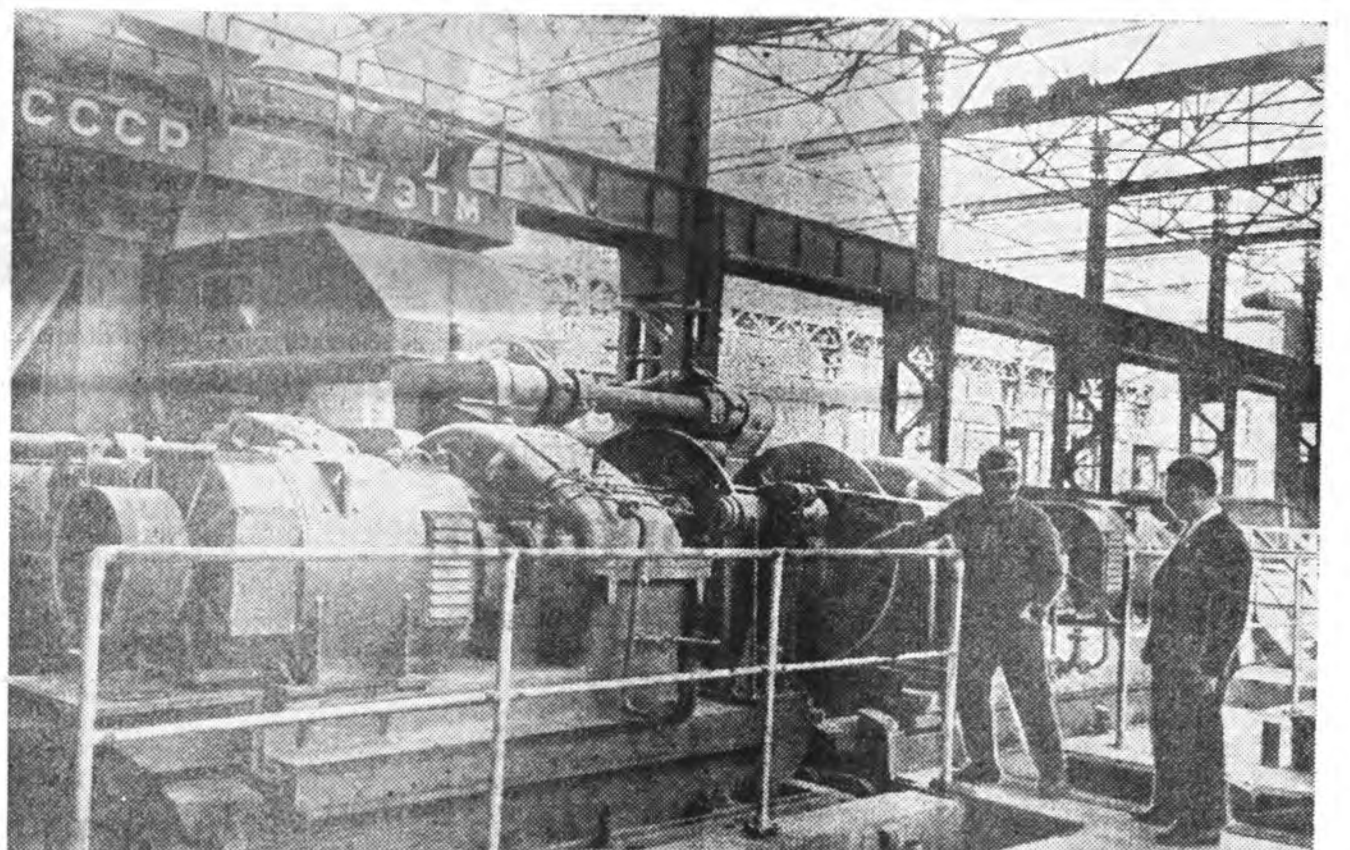

АРАБУУДАЙ НЭГЭДЭМЭЛ РЕСПУБЛИКА. **Египедэй ниислэл шадарай Хелуанска металлургическа комбинат—Африкадахи эгээн томо нимэ комбинадуудай нэгэн Советскэ Союзай хабаадалгатайгаар, техническэ туһаламжатайгаар баригдажа байнхай. Тус комбинат нэгэ хахад шахуу миллион тонно булад жэлэй турша соо хайлуулжа гаргаха юм. Зураг дээрэ: Ураалай хүндэ машина бүтээлгын заводто үйлэдбэрилэгдэһэн советскэ түхеэрэлгэнүүд хүйтөөр дабтажа прокат гаргадаг цех соо тодхогдожо байна.**

ТАСС-ай фотохронико.

ШЭНЭ КИНО

«ГЭРГЭДЭЙ ХАН ТҮРЭ»

Гажа буруугаар эдэ үгэнүүд эгээ мүнөө шэхэндэ соностоно бэшэ гү? Теэд шэрүүн хатуу дайнай жэлнүүдтэ иимэл «гэргэдэй хан түрэнүүд» хаа хаанагүй элбэг олон болоо һэм шуу. Бүһэтэй зон үхэлтэ дайндаа мордонхой: үшөө гүлмэр үхибүүд, үндыхэ шадалаа бараһан үбгэд лэ хүдөө нютагуудта үлэнхэй. Харин хамаг ажалай хүндые, хэрэгэй орёое эсэхэ сусахые мэдэхэгүй ээм дээрээ эхэнэрнүүд ашанхай, үдэр, һүниие илгаагүй үсэд нэтэрүү тэсэлдэжэл байха. Нэгэл иимэ «гэргэдэй хан түрын» түүхэ, тэндэ болоһон ушаралнууд, үйлэ хэрэгүүд тухай Юрий Нагибинай сценаряар табигдаһан үргэн экранта шэнэ фильм домоглоно. Теэд ямар хадаа энэ фильм үргэн олон харагшадай халуун анхарал татажа, хүн бүхэнэй сэдьхэл хүлгүүлнэб? Яахадань тус фильмые режиссер А. Салтыковой амжалта гэжэ тоолоноб? Эдэ асуудалнуудта харюусахын тула фильмын гол идейнэ удхые зүбөөр ойлгохо шухала, юуб гэхэдэ, абаһаар энэ фильм дайнай үеын, тэрэнэй һүүлэй хүшэр хүндэ үе сагые харуулһан ээлжээтэ һанаа зобоомо, заримдаа эдэгэһэн сэдьхэлэй шархашье һэндээмээр боро юрьеэнэй уран бүтээл гэжэ анхарагдан тоологдожо магадгүй. Үгы даа, энэмнай нэн түрүүн эхэнэрэй, совет эхэнэрэй сэдьхэлэй гүн һайханда, тэрэнэй ухаан бодолой, доторой зангирма хүсэндэ, тэрэнэй дэлгэр зүрхэндэ зорюулагдаһан ёһотойл магтаал дуун мүн. Тэрээгээрээл, жэшээлхэдэ, баһал Ю. Нагибинай сценаряар табигдаһан «Түрүүлэгшэһээ» онсо илгаатай бшуу. Үнэн дээрээ тэндэшье, эндэшье түрүүлэгшын хуби заяан, адлирхуул хүнүүд, нэгэл үе саг абтанхайнь арсашагүй. Зүгөөр энэмнай эхэнэрнүүдэйл ажабайдалые, тэдэнэйл тэсэжэ гараһан далан дабаае удхална ха юм. Хэрбээ түрүүлэгшэ Егор Трубниковай (энэ роль гүйсэдхэһэн артист М. Ульянов Ленинэй шанда хүртөө һэм шуу!) дайнай һүүлээр ажаябуулгаяа эхилээ һаань, Надежда Петровна (артистка Р. Маркова) дайнай түлэг соо, немецүүдэй түрэл нютагһаань арбашье модо холодоогүй ябахада, түрүүлэгшээр һунгагдана. Энээнһээ уламжалһан гол илгаануудыньшье, фильмын идейнэ шэглэлшье, энэ удаа авторнуудай совет үеын ород юрын эхэнэрэй бүхы талыень заахашье гоёонгүй, тэрэ зангаарнь харуулха гэһэн һэдэлгэньшье саашаа эли бодо тодорно. Сэхыень хэлэхэдэ, амжалтатай һэдэлгэ байгаа гэжэ уридшалан тобшолмоор. Үнэхөөрөөшье фильмын авторнууд гол герой — Надежда Петровнагай образые, тэрээнтэй һалашагүй холбоотой, хуби заяагаа нэгэдхэһэн тосхоной бүхы эхэнэрнүүдэй тон зүб, этигэмэ образуудые бүтээжэ шадаа. Тэрэ мүртөө эдэ образууд барандаа бэе бэеэ нэмэрилэлсэн нэгэл. Тэрэ дээрэ хэлэгдэгшэ совет эхэнэрэй суглуулагдамал образ болон гаража ерэнэ гэхэдэ зүбтэйшье, тиигэхэ гэжэ энэ кинофильмые найруулан табигшад эрмэлзээшье. Юрэнхы дээрээ адлирхуушье һаа, тэдэ эхэнэрнүүдэй образууд барандаа өөрын онсо шэнжэтэй. Хэрбээ Надежда Петровнагай үбгэнэйнгөө үхэһэн тухай бэшэг абаад, сухигар сагаан болошоһон шарайтай юумэн хатаржал байха хабатай һаань, ойрынь хани Анна Сергеевна (артистка Н. Сазонова) жэжэ юумэнһээ орилхо гэгэхээ ядадаггүй байна. Үгышье һаа, эдирхэн басаганай сэбэр сэхэ бэе аршалжа дайсанда өөрыгөө дурадхаһан Настиин (артистка С. Жгун) орёо образ, тэрэнэй сэдьхэлээ тамалалгые, сүхэрэлгые, тиин яажа сэхэржэ эхилһые, олон юумэ ойлгодог болоһые һанаад үзэе. Хүгшэрһэн аад, үшөө залуугайнгаа охи табяагүйень тэмдэглэн, нэгэ бага шогтойгоор зорюута зураглагдаһан Комарихиин (артистка В. Попова) образ баһал эндэ дурдалсамаар. Тэдэнэр барандаал «гэргэдэй хан түрые» хамтаржа тогтооно бшуу. Тэдэнэр лэ барандаа хатуу шанга сагай халуун шулуу долёоно ха юм. Гитлерэйхидтэ туулгаад ябаһан совет сэрэгшэдтэ гүйлдэжэ ошоод, булаһан талханһаа эхилээд, үндэгэн хүрэтэр ямар зоримгойгоор барюулна гээшэб, фашист автомадай хүрзөөр ёборуулхадаашье зоригоо яашье мүхэнэгүйл. Харин алууршан — старостые хэһээхэдээ, тэрэниие сагаан хүһанай нугарһан эшэдэ үлгэжэ алахаяа байхадаа үнөөхил эхэнэрнүүднай ямар шэрүүн хатуу, туулган хүндэ тунхаришагүй харасатайнууд болоно һэм! Ажалаа хэхэдээ али тухай абьяастайгаар балсанайнгаа шалаа гарганаб! Эсэхэ сусахые эдэнэр огто мэдэнэгүй бшуу. Имэл гэжэ тус фильм энхэрэл дүүрэн аад, эгэршэгүй хатуу досоохитой, илдам аялдар аад, дайсадтаа гамгүй инаг манай совет эхэнэрнүүдые харуулһаниинь һайшаангүй баймаар аал?!

Совет арадай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда туйлаһан түүхэтэ илалтаһаа хойшо тэбхэр хорин гурбан жэл үнгэрбэ. Хэды тиибэшье һаань, манай литература, уран зураг, кино тэрэ үеые тон зүбөөр харуулха, гүнзэгы тобшололнуудые хэхэ, тэрэнэй жэшээ дээрэ шэнэ ургаһан үетэниие хүмүүжүүлхэ, дайнай баатарнуудай алдар солые хэтэ мүнхэдэнь суурхуулха талаар ехэ юумэ хэнэ. Тэрэнэй нэгэ жэшээ «Гэргэдэй хан түрэ» гэжэ шэнэ кинофильм мүн болоно. Гэхэтэй хамта, тус фильм тушаа зарим тэды шүүмжэлхы ажаглалтануудые хэмээр. Юуб гэхэдэ, фильмын авторнууд байһан юумые байһан сооһь зураглан харуулха зорилго урдаа табяад, даншье һаа хэтэрүүлнэ. Немец солдадай газаалалгые, армиһаа табигдаһан манай сэрэгшэдэй тэрэ бүри архидалгые, Настиин аашануудые, Надежда Петровнагай ори ганса хүбүүе эхэһээнь түрэһөөр болгоод, олон зоной урда тэрэ сохилгые тиитэр зорюуталан удаан харуулһанай ямар шухала хэрэг байгааб?

...Энэ фильм харахадаа, агуу ехэ илалта гансашье бомбын тэһэрээтэ, гал дүлэтэ дайнай талмай дээрэ шэрээгдээ бэшэ, мүн ара ... шармайһан ажалша эхэнэрнүүдэй асари ехэ хүсэлэл оролдолгоһоо бага бэшээр дулдыдаа гэжэ этигэнэбди. Тиимэһээ эхэнэрнүүдэй баатаршалгада энэ фильмын зорюулагдаһаниинньшье өөрын хуулитай.

Г. ДАШАБЫЛОВ.

...МАЙ ДЕМОКРАТИЧЕСКА РЕСПУБЛИКА. **Дүрбэ миллион тоото һурагшад эрдэм бэ... Зураг дээрэ: Тханьхоа провинциин Донгсоной арбан жэлэй һургуулиин хүбүүд хабаа... ...лэхэ байна.**

ЧТК-гай—ТАСС-ай фото.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

ШЭХЭНЭЙ ШЭМЭГ НЮДЭНЭЙ ХУЖАР

- Согтой хухюу залуу наһан.
- Будамшуугай бугуули доро.
- *Шэнэ бүтээлнүүд.*
- Аман зохёолой абдарһаа.

УРАН ҺАЙХАНАЙ ХАРАЛГА

ЗАЛУУ НАҺАНАЙ АЯЛГА

Улаан-Үдымнай залуушуул... Юрыншье үдэрнүүдтэ баяр зугаа дэлгэжэ, бидэнээ жаргуулдаг залуушуул. Амаралта, ажал дээрэнь байлсажа гү, али автобус сооншье тэдээнтэй хамта аян замда зорижо гарабал, бүриншье болёо даа: эдэмнай абааштай һайхан аялга дуугаа хоолой ниилүүлэн хонгёо гоёор татахал. Тиихэдэнь, «хотымнай залуушуул шэпэ юумэндэ мэргэн түргэнүүд. Шэнэ һонин дуунуудыешье һаань шууд ойлгоод лэ дуулалдажа, тараажа ябаха... Залиршагүй согтой залуу наһан гээшэ энэл хаям даа»,—гээд омогорхон бодохош...

Эгээл имэ залуушуулай— хотымнай завод, фабрикануудай хүдэлмэришэдэй, мүн бусадшье ажалшадай—залиршагүй энэ залуу наһанай уран бэлигэй харалга Ленинэй орденто оперо, баледэй театр соо мэнэ һаяхан үнгэрбэ, агууехэ Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй, комсомолой тогтоһоор 50 жэлэй ойдо зорюулагдаба... Теэд энэ харалгын программа соо үнэхөөрөөшье залуушуулай наадама, хүн зоной һонирхомо юумэнүүд олон байба. Эгээл эхин түрүүн «Мавзолейн дэргэдэ» гэжэ композитор Новиковой дуу «Электромашина» заводой хүри улаан, хүдэр мундуу хүдэлмэришэн залуушуул зэлэ татан зэргэлжэ зогсоод, жингаса дуулалдажа, үнэхөөрөө Улаан талмай дээрэ ерэшоод, парад гү, али демонстрациин үедэ үй түмэн зоной дунда орошоод, агууехэ багшаяа магталсажа байһан мэтэ бологдоно. Юрын аялгатай шэнги аад лэ, имэ һүр жабхалантай, хүсэ ехэтэй дуун. Арадай һанал сэдьхэл элирхэйлһэн дуун.

Тиигээд лэ саашадаа хүшэгын нээгдэхэшье «сүлөө үгэнгүй» дуу, хатар гэхэ мэтэнүүд хойно хойноһоо һубарина, үргэн талын үнгэ бүриин сэсэгүүдые хүн зондо бэлэглээд лэ орхижо байһан мэтээр үзэгдэнэ. Эдээн сооһоо үлэмжэ һайнаар, үлэмжэ гоёор мяха-консервын комбинадай залуушуул наадаба. Эдэнэр урдашье харалгануудта магтуулдаг һэн, мүнөөшье онсо шалгарба. «Талмай дээрэхэнэ» гэжэ Сибириин-нютагайород, гуцул, татар хатар, Забайкалиин частушканууд, «Ябая даа, ой соо ороё даа» гэжэ дуу—хатар, бэшэшье юумэнүүдынь сэдьхэл зүрхэ хүдэлгэмөөр, профессиональна шахуу хэмжээндэ харуулагдаба. Наадагшадынь образдоо ехэ оронгеор, абьяас шуналтайгаар дуу, хатар бүхэнөө гүйсэдхэнэ. Наада захынь —тэрэ дуулагдаһан Забайкалиин частушкануудыень абажа үзэе. Энэ аргагүй шогтой зугаатайгаар дуулагдана. Үгэнүүдынь булта түрэл Улаан-Үдэ, улаан-үдынхид тухай-да, ажал, амаралта тухайдаа. Коллектив бүхэндэ өөр өөрын (нютагай) имэ удха шанар оруулһан дуунууд, өөр өөрын поэдүүд бэйха ушартай гэжэ һанагдана. Энэнь программада бодото ажабайдалай тэмдэг оруулна. Мини лэ частушканууд аад, удха һонинтой байхадаа, шадамар бэрхээр дуулагдахадаа имээр лэ хүнэй сэдьхэл хүдэлгэнэ бшуу.

Эндэ мяха-консервын комбинадай соёлой ордоной уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ, РСФСР-эй культурын габьяата ажал ябуулагша нүхэр Полозовагай угаа ехэ хүдэлмэри хэһэниинь элирнэ. Тэрэ хадаа бүхы номернуудаа олон сооһоо онсо нарниаар шэлэжэ, оншотой бэрхээр табяа. Залуушуулаа аргагүй оролдожо һургаа. Сценэ дээрэ гарашахадаа, тэдэнь ямараар хубилна, ямар абьяастай шударгыгаар наадана гээшэб! Баясажа, бахархажа ханалгүй.

Мяханай комбинадайхидай удаа ЛВРЗ-гэй болон авиационно заводой хүбүүд, басагадые онсолон тэмдэглэмээр...

Тепловоз, вагон бүтээдэг хүдэлмэришэн, инженер залуушуул яһала һонин дуу, хатарнуудые асараа. «Арбадахи верст дээрэ» гэжэ композитор Давиденкын дууе локомотивна депогойхид дүрбэн ондоо хоолойгоор нилээд шадамар бэрхээр дуулажа, альга һайса ташуулаа. Эндэ залуушуулһаа гадна жараад гү, али бүришье үндэр наһатайшуул «Улаан сэрэг бултанһаа хүсэтэй» гэжэ композитор Покрассай дуу баһал олон янзын хоолой һэлгэлдүүлэн, өө-мөөгүй зохидоор дуулаа. Эдэнэр ажаллахыса ажаллаад, утынгаа амаралтада гараһан болобошье, соёлой хүдэлмэридэ ямар эдэбхитэйгээр хабаадалсанаб! Залуушуул эдиршүүлдэ бодото жэшээ! Имэ хоорнуудые ехэ ехэ газарнуудта, совхозуудташье эмхидхээ һаа, болохошье, боломоортшьё. «Нооһо ээрэгшэ» гэжэ хатар. Наадагшадынь—булта залуушуул. Табигшань—нүхэр Саламатова.Ород арадай хубсаһа үмдэһэн дангина һайхан басагад, баатар гоё хүбүүд нооһо ээрэлгые аргагүй нам-намхан зохидоор харуулаа. Дуунайнь аялга ехэ уянгатай, ирагуу... Арадайнгаа хэр угһаа хойшо хэһэн шудалһан ажал мэргэжэлые элирхэйлһэн имэ хатар хэды гоёб даа! Гэбэшье ЛВРЗ-гэйхид һанаһанда хүрөөгүй. Имэ ехэ коллектив, имэ ехэ ордон байгаад ,капеллэ, оркестрнүүдынь яашооб?

Самолёт бүтээгшэд балай урда хойно харагдаһан, суурхаһан бэшэ аад лэ, энэ харалга дээрэ яһала магтуулба. Тэдэнэй асарһан юумэнүүд гол түлэб шэлдэг һайнууд. Жэшээнь, жэгүүртэ онгосо жолоодогшодой хубсаһа үмдэһэн залуушуул хүшэгын урда гаража ерээд, «Комсомолой дуу» яаһан омог дорюунаар дуулалдабаб! Мүн энэ заводойхид «Бэлэгүүд» гэжэ хатар нэрьемэ альга ташалга доро харуулаа. Эндэнь магазин соо гү, али хаанашьеб табяатай байһан наадахай—бэлэгүүд (гүсэ дээрэ һандайлаад, сайлажа һууһан үргэн сарафантай эхэнэр, балалайка бариһан, улаан самсатай хүбүүхэн) хүгжэм доро гэнтэ хүдэлжэ, хатаржа эхилхэ юм... Түгэсхэлдөө булта өөр өөрынгөө һуури эзэлжэ, абяа аниргүйнүүд болошоно. Ехэ зохидоор һанажа зохёогдонхой.

Дээдэ болон дунда тусхай һургуулинуудһаа харалгада гансал багшанарай училищи хабаадалсаа, үнөөхил харуулдаг юумэнүүдээ харуулаа гэхээр.

Солист—дуушад сооһоо «Электромашина» заводой хүдэлмэрилэгшэ нүхэр Дружинина Б .Ямпиловай зохёоһон залуушуулай вальсые буряад хэлэн дээрэ аргагүй сэбэрээр, һайнаар гүйсэдхөө. Багшанарай училищиин студентка нүхэр Нансулова Ч. Цыдендамбаевай «Баатарай эхэ» гэжэ зохёолые тон бэрхээр уншаа. Буряад хэлэн дээрэ тэрэнэй үгүүлхэдэ,ород хүнүүдшье ойлгожо һуугаа ёһотой. Солист-хатаршад сооһоо технологическа институдай студент Галсанова энэдхэг хатар бүри айхабтар уян нугархайгаар харуулжа, бүгэдын магтаалда хүртөө.

Дурсагдаһан харалгын онсо һайн талань гол түлэб имэрхүү. Гэбэшье хаража һуухада, ехэ дутагдалнууд үзэгдэнэ. Нэгэдэхеэр, программа соонь шэлэй заводһоо, хотын дээдэ һургуулинуудһаа, эмхи зургаануудһаа коллективүүд (багшанарай училищиһаа бэшэн) нэгэшье үгы. Али тэндэ соёлой-ниитын хүдэлмэри имэл һаа, ахир муугаар эмхидхэгдэнэ юм гү?

Хоёрдохёор, В. И. Ленинэй комсомолой ойдо тусхай зорюулагдаһан аад, тон энээндээ хабаатай номернуудаар угаа үсөөн. Гадна программань интернациональна түхэл шэнжэгүй. Угайдхадаа буряад номернуудаа элбэгээр оруулалсахаа яагааб? Ушар тиимэһээ харалга онсо тематическа бэшэ, харин юрын концерт болошоо. Энэ—айхабтар ехэ дутагдал.

Гурбадахяар, нютагай гү, али тон мүнөөнэй темэдэ зохёогдоһон дуун гү али хатар угаа хомор.

Дүрбэдэхеэр, зарим дуу, хатарнууд олонхидоо нэгэ янзын аа... шадабари багатайгаар, һулаар гүйсэдхэгдөө.

Эдээн тушаа ниислэлэймнай район бүхэнэй комсомолой райкомууд бодожо үзэхэ, онсо хэмжээнүүдые хараалха бэзэ.

Улаан-Үдэдөө эмхидхэлэй хүдэлмэри шударгыгаар ябуулаад, репертуараа бүри һайнаар тодорхойлоод байбал, одоо ямаршье ду... табижа болоно хаям.

Одоол дүүрэн хаям ал... наса татаха, харамаар һай... тар наадаха, уя хүдэлтэр ... лэгшье уншаха бэлигтэй ... луушуул!

Р. ЦЫБИ...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: багшанар... лищиин студентка Г. Н... Ч. Цыдендамбаевай «Б... эхэ» гэжэ шүлэг уншаж...
С. ДОРЖИЕВАЙ ...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: мяха-консервын комбинадай залуушуул-хатаршад.

БУДАМШУУ

ХУДХАЛЯА ГАРГАДАГ ХАЙДАБХАН

Булангиртай уһан соо хара эреэхэн үнгэтэй мяхаша сурхайн эдишээ бэдэрэн, марян ябахые хүрэ хүрэһөөр обёорхо гээшэ хэсүүтэйхэн байдаг гээшэ ааб даа. Теэд хандагар харахан Хайдабые Хориин аймагай алиш булангдань ябаа һаань, нюдэнэй хараанай газарһаа танижа алдангүй заахаб. Хай даа, харахан тэхэгэр Хайдабхан ганса газаа талаһаа бэшэ, зосоогоошье нэтэн харахан хорхой хүдэлгэжэ; зоной зөөри тээшэ зохидхоноор марян, һүүлэй шарбагануулан, таатай сагые хүлеэн, сурхайһаа дутуугүй шуlһээ залгихадажа, амаяа тамшаахадажа хэбтэдэг байбал.

Хай даа, Хайдабнай хаанаһаа имэхэн байба гээшэб! гэжэ бү гайхагты. «Галгүй газарһаа утаан гарадаггүй» юм шуу. Мүнхэ Найданович Чимитов (мүнөө Хэжэнгын үйлэдбэриин управлениин ахалагша бухгалтер) Үдын совхоздо үнихэн хүдэлһэнөө һанана ёһотойт. 1966 оной июль һарада Улаан-Үдэ, Нарһата нуур орохом гээд, 52 түхэриг 76 мүнгэ хармаандаа хээд, хүнгэн машинаар гүйлгэһэнөө, хатуу араһаа халта хүртэһэнөө һанана ёһотойт. Хэды һара үнгэрөөгүй байтар энэл мүнгэндөө абалгын саарһа зохёогоод, һаршаганууланшьегүйгөөр хармаан руугаа хэжэрхёо хамнайт. Тиигэжэ 105 түхэриг 52 мүнгэ бэлэхэнээр эдеэд байтараа, холо оншонгүй баригдажа, үнгэрэгшэ жэлдэ үнгэргэгдэһэн республикын бухгалтернуудай зүблөөн дээрэ абаһан мүнгэеэ бусаахаб гэжэ үгэеэ үгөө һэм шуут.

Үдын лэ совхоздо имэ ушар тохёолдожо байдаг юм гү, ямар юм. Танай һууриие һэлгэжэ, һуга һүрэжэ ошоходотнай Хайдаб Санжиевич Цыренов ахалагша бухгалтер болоожо, «ара жабданда гараһан», яһан шоото татажа, ямбатайгаар һууһан бэлэй. Хай даа, Хайдабхан гээшэмнай хаагуураш болоходоо танай дээдэ тээ гараһан, «эхилһэн хэрэгытнай» эрьюулжэ хараад, ээлтэйхэн байнаш даа! гэжэ шиниингээ хойноһоо нёлбожорхёод, эдлэл зөөри эдихэдээ эрэ доргон байшоол!

Хамсыгаа шуужа, нюргаяа тэниилгэнгүй хашарһа мүнгэ оложо шадаха байгаад, Хайдабхан юундэ миин һууба гээшэб! Булай ехээр сугларлдаг совхозой кассын хүбхэгэр мүнгэн руу хулгай нюдөөрөө хүлгэшэдэг болобо; шүлһэниинь гоожожо, тэсэбэринь һалаба даа. Бүрхэг нарагүйхэн нэгэ үдэр тэрэнэй хара һабар кассын мүнгэн тээшэ һарбайшоо һэн. Мүнхэ Найданович, командировкодо ошохом гэжэ хоёр дугалжа мүнгэ эдиһэн һаатнай, Хайдаб Санжиевич гээшэтнай бүриншье һэшхэлгүйхэн байшоо. Өөрөө абаһан мүнгэеэ өөр дээрээ бэшэнгүй, совхоздо энэ тэрэ юумэн абтаба гэжэ хуурмаг саарһа зохёоходоо хумнараадгүй бэрхэ байшоол. 805 түхэриг 28 мүнгэ найдамтай бэрхээр эдеэб гэжэ һанаһан аад, шалгалтын болоходо, шабар дээрэ шабга һуушоол. Улайха эшэхын орондо, убайгүйгөөр энеэжэ:

— Минии мэргээр бодомжолһон хэрэгые мэдэжэ абаха гэжэ таанадые оройдооншье һанаагүйб. Ехэл хёрхо бэрхэ зон байнат. Би мууданагүйб, наоборот, баярланаб,— гэжэ байжа,ород, буряадаар холин, шалгалта хэгшэдые магтахыса магтаат. Үгэ дуугүйхэнөөр үглөөдэрынь 805 түхэриг 28 мүнгэ совхозой кассада оруулаа һэн. «Абаһан мүнгэеэ бусаанаб» гэжэ аржытар оршын ордер дээрэ бэшээд, «абаһан хүн нэгэ нүтэлтэй» гэжэ зосоогоо һэм гээ бэлэй.

Даргынгаа дураараа арьбан хүхэжэ эхилхэдэ, Дамбуевагай думбагархан уралһаа баһал шүлһэн гоожожо захалаа. Үлэ мэдэгшье һаань, өөхэнһөөнь һорожо үзэхэ гэжэ шиидээд, хорхойдоо диилдэжэ, хормойнгоо забһарта 146 түхэриг хабшуулжархиһаниинь, шалгалтын болоходо баһал бултайшоо.

«Чимитовэй байхада оройдоол 104 түхэриг эдеэ болоһон аад, урмагүйхэнөөр мэдэгдэжэ, улаа нюураараа һөөргэнь бусаагаа бэлэйб. Цыреновэй мэхэлхэдээ бэрхэ гэнги байхадань, һүүдэрынишье болоожо үзэһүүб гэжэ һанаад, урданайхиһаа нэгэ багахан ехээр хүртэлсэһэн аад, урагшагүйдэшоо бшууб. Хайдабхан, шамда найдаал һэм даа. Хайшааш ахир эрэ байшаба гээшэбши? Баригдамсаараа һүүлээ хабшажа, һүлдэ зориггүйхэн болошоо бэлэйш. Хуурмаг ябадалайнгаа түлөө донгодолго абаад лэ һалааш. Бэлэхэнээр даа, дан бэлэхэнээр һалааш. Мүнөөшье хирэ хирэ болод гээд лэ минии касса руу мэхэтэйхэнээр хараад абадагта. Ямар шэнэ бодол толгой сооханоо мухарюулжа, таагдашагүй оньһо бэлдэжэ һуудаг хабта? Танай харгыгаар ябажа ябаһаар, яһаа барюулжархибаб? юрэдөө. Һураһан юумэн һураар татуулдаггүй гэлсэгшэ. Хари яалдагша аабиб даа»,—гэһэн худхаляатай олон бодол Анна Антоновнае зобоодог болошонхой.

Будангаарһан Хайдаб булхайнгаа булшангаараа бултайхадань, ходол сухалтайхан, бүгшэм халуунда бүтэһэндэл, хахаһандал, булсагархан, пулсэгэрхэн ябадаг болошоо һэн. Үураа хаана гаргалтайб? Үугаадш үзэхэдэнь таараагүй, уйлаадш үзэхэдэнь болиногүй. Зэмэгүй һамгаяа зэмэлдэг, зорюута хэрүүл шэрэжэ, зоргондоо ошодог. Үурайнгаа тараахада ажалдаа улаахан һуудаг болоодхёо. Бүхы аашыень тэсэжэ ядаһан һамганиинь ганса үхибүүгээ абаад, айлда гараха, амараа бодохо баатай болоо.

«Хайдабнай хайшаахан хүн хаб даа? Хүниешье хайрлахагүй, хомхой хобдог! Манай ахалагша бухгалтер байжа бирахаяаш болёо ха даа. Һайн дураараа тушаалаа орхихо яагаа дурагүйб!» гэжэ Үдын совхозой хүн зон доро дороо бододог болоһоор үниинэй. Тиигэжэ байһаар дахин үйлэеэ татахадаа хойшоо харахагүй хүн байха, Хайдаб, ойлгооройт. Ойлгооройт, юуб гэхэдэ, үнгэрэгшэ жэлдэ Үдын совхозой эд хэрэгсэлые тоо бүридхэлдэ абажа, шалгажа үзэхэдэнь, алар 67952 түхэриг 49 мүнгэнэй дутагдал гараа бшуу. Теэд хэнэйшье гэмтэй байһаниинь мүнөө хүрэтэрөө элирүүлэгдээгүй. Совхозой директор К. Д. Дагбаев мүнөөдөө балай һанаагаа зобоод орхиногүй. Тиихэдэ ахалагша бухгалтер Цыренов энээн тухай дуулахашье дурагүй байдаг. Имэ ехэ мүнгэнэй үрилтын гараад байхадань, һанаа амар һуудаг совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй урда шанга асуудал табиха саг түлаа бэшэ гү? Хориин аймагай прокуратура арадай зөөридэ һальхайгаар хандадаг зэмэтэйшүүлые элирүүлээд, манда һаяын саг соо дуулгаха бэшэ гү гэжэ найдаха байнабди. Тэрэгүйдэ хамаг юумэндэ халирхайгаар хандадаг Хайдаб Санжиевич Цыренов һууриһаашье хүдэлхэгүйл, һанаагаашье зобохогүйл. Ямар арга мэхэ гаргажа мэдүүлэнгүй, шууяа татангүй үнгэргэхэм ааб гэжэ Хайдаб Санжиевич бодоһоор гэжэ дуулдагша. Юрэдөөл тэрээнһээ һайн юумэн хүлеэгдэнэгүй.

БУДАМШУУ.

Солбон АНГАБАЕВ

ЭХЭ ОРОМНИ

Бүхы шүлэгүүдни, бүхы дуунуудни,
Бүхы бодолнуудни, бүхы һаналнуудни.
Гансал шамдаа, Эхэ оромни,
Гансал шамдаа зорюулагдаһан юм.
Намайе яагаашье һаа, наранһаам
Һалгаажа шадахагүйл хэзээшье,
Намайе яагаашье һаа, Эхэ оронһоом,
Нэгэтэшье һалгаажа шадахагүйл.
Эхэ оронойм элшэ хүсэн
Эльгэ зүрхэн соомни хүдэлмэрилжэ байдаг.
Эхэ оронойм ирагуу сэсэг
Нюдэнэйм сэсэгы болонхой.
Би шамдаа зүүдэнүүдээ үгөөб.
Би шамдаа зүгнэлөө залгааб.
Зүрхэнэйнгөө задарюун галые
Золойшни зула болгон бараяаб.
Бүхы бэемни, бүхы хүсэмни,
Бүхы наһамни, бүхы нарамни,
Гансал шинии—габьяа гээшэл
Гансал шинии зориг гээшэл.

ДУУЛАЛ

Бархан ууламни байн, байн
Бэе тээшээ татадаг болоо.
Бэем магад батажаад һайн
Болоһон байбал гээшэ гү даа.
Бархан уулын орой дээрэ
Нимгэн үүлэн намиргатана.
Бархан уулын орой дээрэ...—
Тэндэһээ намайе дуудана.
Намайе даллаад абаһандал,—
Наран сооһоо бии болоходоо,
Унаган заяа үгэһэн мэтээр
Уяхан нэгэ аялга татуулна.
Саһан минии урдуур, урдуур
Сагаан саһан сайбалзан дуулана.
Уһан минии урдуур, урдуур
Бүжэг хатараа бүтээн гүйнэ.
Бархан уулын орой дээрэһээ
Баабайм намаяа бардамаар дуудана.
Яһан һонин наран тэндэһээ
Яһым эльбэн шагаана гээшэб?
Шубууд тэндэһээ шуялдан ерэхэдээ
Хүбүүд басагадаа хэды һануулнаб?
Хээр талаяа, Хүнтэй дайдаяа
Хээр морин доронь хатаруулна.
Би бусахам даа, бусахам даа
Бархан ууладаа, Баргажан нютагтаа,
Бугын дуудаанда, хүхын донгодоондо,
Эхын энхэрэлдэ, эсэгын эрдэмдэ... .
Би тэндээ бүргэдүүдтэйнь наадан,
Би тэндээ баатарнуудайнь заяанда
Бэеэ нэмэжэ, нэмэри болоожо,
Бархан уулаяа бүрил үндэржүүлхэб.

ЭЖЫ, АА, ЭЖЫ

Эжы, аа, эжы,
Бишни сай уухаа һанааб.
Эжы, аа, эжы,
Бишни май һараяа һанааб.
Май һарада
Манай үнеэн тугалладаг һэн.
Май һарада
Мойһон газаамнай сэсэглэдэг.
Май һарада
Манай газаа шубууд жэргэдэг.
Май һарада
Һайн энэ һайхан һарада
Манай эжыдэ
Булай гоё бодол түрэдэг.
Эжы, аа, эжы,
Ээзгэйгээ шанаад, эдеэгээ хээд,
Эдир маанараа
Эндэ тэндэһээ эблүүлэн суглуулаад:
— Эдеэлэгты,—гэжэ
Эльгэнһээ хэлэн хандагша бэлэйш.
Эжы, аа, эжы,
Хэды ехээр баярлагша бэлэйбди.
Эжы, аа, эжы,
Хүбүүд шамайе магтагша бэлэйл.
Эжы, аа, эжы,
Бидэш бултааран, бултааран гаража,
Эжы, аа, эжы,
Бараг лэ хүдэлмэрилэгшэд бологшо бэлэйбди.
Эжы, аа, эжы,
Энэ сагаа дахяад дабтаад,
Эжы, аа, эжы,
Эдлэхэ гээшэбди, эдлэхэбди.
Эжы, аа, эжы, аа, эжы?!

Г. ЧИМИТ...

НАБШАҺАНАЙ ГОЛХО...

БАСНИ

Хамаг юумэнэй һалб...
Хабарай урин дула...
Бэгзэгэр хүгшэн хүй...
Бэеэ хүсэһэн набша...
Буурал сагаан эшэе...
Булсуутаһан хара му...
Шэртэн нэгэтэ хара...
Шэгээ хубилган ба...
«Яаһан энэм үзэмжэг...
Яяр яндан модон б...
Харин бинь һайхан...
Харахада ногоон ү...
Үетэн соогоо илга...
Үнжэгэн зөөлэн шэ...
Һэбшээ һалхин намайе...
Һэршэгэнүүлэн наада...
Ургамал бүхэн хаба...
Уран дууем шагнан...
Энэ муухай, барзагар...
Эшэ, мүшэрэй хажуу...
Эгтээ мүнөө байха...
Эшхэбтэр гээшэнь ...
Гэжэ үнжэгэн набша...
Гэмэрэн, голхорон б...

Наратай сэлмэг үдэр...
Набшаһан ингэжэ ...
Эшэ, мүшэртөө голхо...
Элдэбээр үгэ хэлээш...
Хэсүү шанга сагта
Хэтэрһэн тэрэ намаа...
Үнөөхи эшэ мүшэрө...
Үшөө шангаар барилс...

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮ...

Бөө хүн бүдүүлиг,
Далаша хүн худалша.
Бүд дэгэл дүрэмхэй,
Бөө хүн үхэмхэй.

Горхо харагүй аад,
Гуталаа бү тайла.
Мушхуугаар ябаха муухай,
Сэгээр ябаха сэгтэй.

Үг муутай хүн
Уһан дээрэшье дүрэхэ.
Үг һайнтай хүнөөр
Ураг хэдэг,
Унги һайнтай һүхөөр
Түлеэ отолдог.

Улаае хараад урбадаг.
Хүхые хараад хүрбэдэг.
Улха соохи эдеэн
Халбагада ородог,
Уһан соохи загаһан
Урхи, хахуулида ородог.

Уляаһан түлеэнэй
Утаан хорон,
Хажар гэргэнэй
Хараал хурса.
Ургаар мори ургалха
Улаан гарай хүсэн,
Урин һайхаар ябаха
Ухаан бэлигэй хүсэн.

Ургасата жэлдэ
Урматай байдаг,
Ухаата газарта
Эрдэмтэй байдаг.
Уруудаха хүндэ
Унтари дэбисхэр зөөлэн,
Өөдэлхэ хүндэ
Үлгэн дэлхэй баян.

Үур бэе зобоохо,
Уула мори зобоохо,
Ухаатай хүн
Гал гэтэхэ,
Тэнэг хүн
Тогоо гэтэхэ.

Уһан ойродоо һайн,
Ураг холодоо һайн.
Ухаа муута басаган
Улад зониие
Хурим дээрээ
Нэгэтэ баясуулха.

Хүнэй хэрэг бүтээбэл,
Өөрын хэрэг ульгам.
Загаһанай яһан хажууһатай,
Задагай аман алдууһатай.

Балын байгаа хад...
Батаганаан олдохо,
Басаганай байгаа ...
Хадам олдохо.

Байһан модоной
Һүүдэр нэгэ,
База хүнэй
Байра нэгэ.
База хүнэй
Байра нэгэ,
Балта һүхын
Дуун нэгэ.

Биб гэһэн гансаараа...
Бидэбди гэһэн бултаар...
Буруу һанаан
Муу сэдьхэлһээ
Буруу һанаатай хүнэй ...

Бури шабар,
Һайн һанаатай хүнэй ...

Һара, наран.
Бууша хүн
Бугатай дайралдаха...
Ажалша хүн
Азатай дайралдаха...
Бэрхэ хүн
Бэеэ заһадаг,
Һайзгай хүн
Һалхи зуудаг.
Бэе—һүүдэр,
Зөөри—шүүдэр.

Хони адуулхадаа
Хоюулаа гэхэ,
Хоол эдихэдээ
Гансаараа гэхэ.
Хүлһэ гаргажа
Хүн болохо,
Хүбшэ татажа
Баатар болохо.

Худагай оёорто загаһан...
Хуушан хүүртэ худал...
Эрэ хүн
Эрдэмээ дэлгэхэ,
Эреэн гүрөөһэн
Һабараа нюуха.

Яба ябаһаар
Жаргалаа олохо,
Зобо зобоһоор
Золоо олохо.
Алтан элэхэдээ
Үнгэ ородог,
Хүн зобоходоо
Ухаа ородог...

Энэ оньһон үгэнүүдые Боохоной, Алайрай аймагуудай ... гэршэн үбгэд, хүгшэдһөө уран зохёолшо Апполон ... бэшэжэ абаһан байна.

ХАРИИН ОРОНУУДАЙ ШОГ

НҮХЭРТӨӨ ТУҺАЛБА

Хүбүүнэйнгээ һургуулиһаа гэртээ ерэхэдэнь:

— Дэбтэрээ хаана орхёод ерээбши? —гэжэ эсэгынгээ асуухада:

— Гэртэхинээ һүрдөөхыень өөрынгөө нүхэр Янегтэ үгөө һэм,— гэбэ хүбүүниинь.

ХҮЛЕЭГДЭЭГҮЙ УУЛЗАЛГА

— Хэлэжэ хайрлыт, энэ шүлэг Та өөрөө зохёогоо гүт?

— Тиигээ!

— Оо!.. Мистер Эдгар По, тантай ушаржа танилсаһандаа тон баяртайб. Юуб гэхэдэ, би танииие үхөө гэжэ һанаалби.

ҺУДАЛАИ СОХИСО

— Зай, һудалайтнай сохисо бараг байна даа,—гэнэ врач.

— Үгы даа, нүхэр доктор, зүүн гарайни һудалай сохисо шалгагты. Баруун гарни хэмэл юм,—гэбэ үбшэнтэниинь.

— Тантай ушаралдаһан энэ гэнтынтнай усал медициныемнай нилээд баяжуулханб ха,—гэжэ врачай хэлэхэдэнь:

— Ай, бурхан үзэг, үбшэмни хүнгэн сэнтэйгээр эмшэлэгдэхэ гэжэ һанаалби, нихэдээ яаха хүн гээшэбиб?—гээд, үхэхэеэ хэбтэһэн үбшэнтэниинь арай харюусана.

МҮНХЭ БАЯСХАЛАН

Парикмахерай һурагша нэгэ оёдолшонһоо мүнгэ урьһаар абаһандаа зүгөөргүй баярлажа, имэ баясхалан хүргэһэн гэхэ.

— Хүндэтэ Джон, хэрбээ муу юумэнэй тохёолдоо һаань, танһаа зол жаргалайтнай буруу тээшээ эрьешоо һаань, үгышье һаа эхэ эсэгынтнай, эгэшынтнай шамайгаа гансаарыетнай орхёо һаань, заатагүй намдаа ерээрэй. Бишни шиниингээ үһэ минитэр абажа үгэхэб.

**«Наука и жизнь»
гэжэ журналһаа абтаба.**

«ПРАВДА БУРЯТИИ» МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Нооһо хайшалалгада һайнаар бэлдэхэ» гэһэн түрүү бэшэг. ТАСС-ай шухала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: редакцида болоһон уулзалга тухай А. Коратаевагай статья. Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаһанда: дэлхэйн һонин. АПН-эй материал.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Субботний огонёк».

Редакторай орлогшо М. Н. НИМАЕВ.

Гор. Улан-Удэ. типография Управления по печати ... вете Министров БурАССР.
Н-04514. Зак. № ...